

The Effect of Economic Uncertainty on Audit Quality: The Moderating Role of CEO Power

Mohsen Khotanlou¹, Mahdi Kazemiloum^{2✉}, Ali Muayad Abdolhadi Shekarji³

1. Department of Accounting, Faculty of Economics and Social Science, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

Email: mkhotanlou@basu.ac.ir

2. **Corresponding Author**, Department of Accounting, Faculty of Economics and Social Science, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran. Email: m.kazemiloum@basu.ac.ir

3. Department of Accounting, Faculty of Economics and Social Science, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

Email: alimuayad612@gmail.com

Article Info

A B S T R A C T

Article Type:

Research Article.

Article History:

Received: 17 October 2025

Received in revised form: 13 February 2026

Accepted: 19 February 2026

Available online:

Keywords:

Accruals,
Audit Fee,
Audit Firm Tenure,
Economic Uncertainty,
CEO Power.

JEL Classification:

G30, M42, P34.

Objective: This study investigates the effect of economic uncertainty on audit quality using two input-based proxies (audit fees and audit firm tenure) and one output-based proxy (total accruals). In addition, the moderating role of CEO power is examined.

Method: To achieve the research objectives, a sample of 99 firms listed on the Tehran Stock Exchange during the period 2013–2023 was selected. The hypotheses were tested using multiple regression analysis.

Results: The results indicate that economic uncertainty has a positive and significant effect on audit fees, reflecting higher audit effort and greater perceived audit risk. Moreover, economic uncertainty is positively and significantly associated with audit firm tenure and total accruals. These findings suggest that, under conditions of economic uncertainty, firms tend to maintain longer relationships with incumbent auditors while simultaneously increasing the use of accruals for earnings management purposes. The findings further reveal that CEO power weakens the relationship between economic uncertainty and both audit fees and audit firm tenure. However, CEO power does not significantly moderate the relationship between economic uncertainty and total accruals.

Conclusion: The findings suggest that assessments of audit quality should take into account both economic and governance-related contexts. From a practical perspective, the results indicate that standard setters and audit firms should reassess risk standards, fee structures, and auditor tenure policies during periods of economic uncertainty. Given the CEO's influence and decision-making power, greater attention should be devoted to corporate governance mechanisms in the audit risk assessment process. Audit firms should also revise their pricing policies, strengthen quality control procedures, and enhance professional training programs to maintain audit quality during periods of economic instability.

Cite this article: Khotanlou, M., Kazemiloum, M., & Muayad, A. (2025). The effect of economic uncertainty on audit quality: The moderating role of CEO power. *Journal of Accounting Knowledge*, *(*), *.*.
<https://doi.org/10.22103/jak.2026.26134.4240>

Publisher: Shahid Bahonar University of Kerman.

©The Author(s).

Introduction

The global economic environment, characterized by continuous dynamism and volatility, consistently poses decision-making challenges for firms and regulatory institutions. One of the most significant contributing factors is economic uncertainty, arising from market fluctuations, policy changes, and geopolitical developments, all of which influence firms' financial and strategic behavior. Heightened economic uncertainty is typically associated with increased informational ambiguity and reduced predictability of firm performance, thereby intensifying information asymmetry between managers and users of financial statements. According to agency theory, such conditions widen the information gap between managers and investors, reinforcing the monitoring role of auditing in mitigating this asymmetry. However, during periods of economic instability, auditors face greater difficulties in risk assessment, evidence collection, and professional judgment, which can affect audit quality.

Prior research indicates that economic uncertainty affects auditors' behavior in determining audit fees and audit effort, yet empirical findings remain inconclusive. Some studies report a decline in audit fees during periods of uncertainty, attributing it to firms' cost pressures. In contrast, others document increases in audit fees and effort as a rational response to heightened environmental risk. These conflicting findings suggest that contextual and institutional factors such as corporate governance mechanisms and managerial characteristics may play a decisive role in shaping the relationship between economic uncertainty and audit quality. This issue has received limited attention in the domestic literature.

CEO power, as a central internal corporate governance mechanism, may significantly influence how firms and auditors respond to economic uncertainty. Powerful CEOs, due to their substantial influence over financial and control decisions, can affect auditor selection, disclosure levels, and earnings management practices. In high-risk economic environments, CEO power may produce divergent outcomes: it may either prompt auditors to enhance monitoring due to concerns about potential misstatements or undermine auditor independence through managerial influence.

This study examines the impact of economic uncertainty on audit quality and the moderating role of CEO power. Audit quality is measured using input-based proxies (audit fees and audit firm tenure) and an output-based proxy (total accruals). The sample consists of firms listed on the Tehran Stock Exchange over the period 2013–2023. By integrating perspectives from macroeconomics, auditing, and corporate governance, this research examines how CEO power, as an internal mechanism, shapes auditors' responses to economic uncertainty.

During periods of heightened economic volatility, auditors' professional judgment extends beyond financial data analysis to encompass interpretation of the broader economic environment and managerial behavior. Increased uncertainty elevates the risk of financial statement misstatements, compelling auditors to exercise greater caution and perform more substantive testing. Consequently, audit quality depends not only on auditors' technical competence but also on audit firms' ability to interpret economic dynamics and risk signals. Given recent economic instability in Iran, particularly amid economic sanctions, this study contributes to a deeper understanding of audit quality dynamics in emerging markets. It offers practical implications for policymakers and regulators seeking to safeguard audit quality amid economic uncertainty.

Method

To test the research hypotheses, a panel-data multiple regression analysis is employed. The statistical population consists of firms listed on the Tehran Stock Exchange over the period 2013–2023, with fiscal year-ends in March, and that did not change their fiscal year during the study period. Firms operating in the financial industry, including banks, insurance companies,

holding companies, and similar entities, were excluded from the sample. In addition, only firms with the data required to calculate the research variables are included.

After applying these criteria, 99 firms (a total of 1,089 firm-year observations) remain and are selected as the target sample for empirical analysis. The research data are collected from financial statements published on the CODAL system and the Rahavard Novin software. Following data extraction and variable measurement, the empirical analyses are conducted using Excel 2016 and EViews version 10.

Results

The results indicate that economic uncertainty has a positive and significant effect on audit fees, reflecting higher audit effort and perceived audit risk. Moreover, economic uncertainty is positively and significantly associated with audit firm tenure and total accruals. These findings suggest that, under uncertain economic conditions, firms tend to maintain longer relationships with incumbent auditors while simultaneously increasing their use of accruals for earnings management. The findings further reveal that CEO power weakens the relationship between economic uncertainty and both audit fees and audit firm tenure. However, CEO power does not significantly moderate the relationship between economic uncertainty and total accruals.

Conclusions

Overall, the findings suggest that auditors respond to heightened economic uncertainty by increasing audit effort, as reflected in higher audit fees, and by enhancing client-specific knowledge through longer audit tenure. Nevertheless, due to the substantial increase in inherent risk and firms' stronger incentives to engage in earnings management, financial reporting quality does not necessarily improve. This evidence implies that, under conditions of economic uncertainty, improvements in audit quality inputs (process-oriented measures) do not automatically translate into higher audit quality outputs. This study integrates concepts from macroeconomics, auditing, and corporate governance to offer a novel perspective, demonstrating that, under conditions of economic uncertainty, audit quality is not solely dependent on the auditor's technical competence but also on behavioral and structural factors, such as CEO power. Accordingly, the assessment of audit quality should move beyond a purely technical level and be analyzed within the context of economic dynamics and corporate governance. The study offers important practical implications for standard-setters and audit firms. Specifically, heightened audit risk during periods of economic uncertainty necessitates a reassessment of risk evaluation standards, audit fee determination, and audit tenure policies. Furthermore, as CEO power can shape the impact of economic uncertainty on audit quality, greater attention to corporate governance mechanisms is essential in risk assessment and regulatory guideline design. Audit firms are also encouraged to revise their pricing models, strengthen quality control systems, and enhance auditors' professional training to prevent deterioration in audit quality in unstable economic environments.

4/ The effect of economic uncertainty on audit quality: The moderating role of CEO power

Author Contributions

All authors contributed equally to the conceptualization of the article and writing of the original and subsequent drafts.

Data Availability Statement

“Not applicable”.

Acknowledgements

The authors thank all participants in this study.

Ethical Considerations

The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and misconduct.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest.

بررسی تأثیر عدم اطمینان اقتصادی بر کیفیت حسابرسی: نقش تعدیلی قدرت مدیرعامل

محسن ختن‌لو^۱، مهدی کاظمی علوم^۲ و علی موید عبدالهادی شکرچی^۳

۱. گروه حسابداری، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی‌سینا، همدان، ایران. mkhotanlou@basu.ac.ir **رایانامه:**

۲. نویسنده مسئول، گروه حسابداری، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی‌سینا، همدان، ایران. m.kazemiolum@basu.ac.ir **رایانامه:**

۳. گروه حسابداری، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی‌سینا، همدان، ایران. alimuayad612@gmail.com **رایانامه:**

چکیده

اطلاعات مقاله

هدف: این پژوهش تأثیر عدم اطمینان اقتصادی بر کیفیت حسابرسی را با استفاده از دو معیار ورودی (حق‌الزحمه حسابرسی و دوره تصدی مؤسسه حسابرسی) و یک معیار خروجی (اقدام تعهدی کل) بررسی و نقش تعدیلی قدرت مدیرعامل را مورد بررسی قرار داده است.

نوع مقاله: مقاله پژوهشی.

تاریخ‌ها:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۷/۲۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۱/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۳۰

تاریخ انتشار برخط:

روش: به‌منظور دستیابی به اهداف پژوهش نمونه‌ای شامل ۹۹ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲ انتخاب و برای آزمون فرضیه‌ها از رگرسیون چندگانه استفاده شده است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد عدم اطمینان اقتصادی به‌طور معناداری حق‌الزحمه حسابرسی را افزایش می‌دهد که بیانگر تلاش بیشتر حسابرسان است. همچنین رابطه عدم اطمینان اقتصادی با دوره تصدی مؤسسه حسابرسی و اقدام تعهدی کل نیز مثبت و معنادار است که می‌تواند نشان‌دهنده تمایل بیشتر شرکت به تمدید رابطه با حسابرس موجود و تلاش شرکت‌ها برای استفاده از اقدام تعهدی در راستای مدیریت سود در شرایط اقتصادی ناپایدار باشد. همچنین یافته‌ها نشان داد قدرت مدیرعامل رابطه بین عدم اطمینان اقتصادی با حق‌الزحمه حسابرسی و دوره تصدی حسابرس را تضعیف می‌نماید؛ در حالی که قدرت مدیرعامل اثر تعدیلی معناداری بر رابطه بین عدم اطمینان اقتصادی با اقدام تعهدی کل ندارد.

واژه‌های کلیدی:

اقدام تعهدی، حق‌الزحمه حسابرسی، دوره تصدی مؤسسه حسابرسی، عدم اطمینان اقتصادی، قدرت مدیرعامل.

نتیجه‌گیری: این پژوهش با تلفیق مفاهیم اقتصاد کلان، حسابرسی و حاکمیت شرکتی، دیدگاهی نو ارائه می‌دهد که در شرایط عدم اطمینان اقتصادی، کیفیت حسابرسی صرفاً به توان فنی حسابرس وابسته نیست، بلکه به عوامل رفتاری و ساختاری مانند قدرت مدیرعامل نیز مرتبط است؛ بدین ترتیب، ارزیابی کیفیت حسابرسی باید از سطح فنی فراتر رفته و در بستر پویایی‌های اقتصاد و حاکمیت شرکتی تحلیل شود.

طبقه‌بندی JEL:

G30, M42, P34

استناد: ختن‌لو، محسن؛ کاظمی علوم، مهدی و موید عبدالهادی شکرچی، علی؛ (۱۴۰۵). بررسی تأثیر عدم اطمینان اقتصادی بر کیفیت حسابرسی: نقش تعدیلی قدرت مدیرعامل. *مجله دانش حسابداری*. *-(*)-#. <https://doi.org/10.22103/jak.2026.26134.4240>

ناشر: دانشگاه شهید باهنر کرمان.

© نویسنده / نویسندگان.

۱- مقدمه

محیط اقتصادی جهانی با پویایی و تغییرات مستمر خود، همواره شرکت‌ها، سرمایه‌گذاران و نهادهای نظارتی را در معرض چالش‌های تصمیم‌گیری قرار می‌دهد. یکی از مهم‌ترین عوامل این چالش‌ها، عدم اطمینان اقتصادی است که ناشی از نوسانات بازار، تغییرات سیاستی و تحولات جغرافیایی بوده و آثار گسترده‌ای بر رفتار مالی و راهبردی شرکت‌ها دارد (ایروین^۱ و همکاران، ۲۰۲۲ و دوکاس^۲ و همکاران، ۲۰۲۳). افزایش عدم اطمینان اقتصادی معمولاً با رشد ابهام اطلاعاتی و کاهش قابلیت پیش‌بینی عملکرد شرکت‌ها همراه است و از این طریق، سطح عدم تقارن اطلاعاتی میان مدیران و استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی افزایش می‌یابد (الثاقب و الغربالی^۳، ۲۰۱۹). بر اساس نظریه نمایندگی افزایش عدم اطمینان اقتصادی موجب گسترش عدم تقارن اطلاعاتی میان مدیران و سرمایه‌گذاران می‌شود (جنسن و مک‌لینگ^۴، ۱۹۷۶) و در نتیجه نقش نظارتی حسابرسی برای کاهش این شکاف اطلاعاتی پررنگ‌تر می‌گردد. در چنین شرایطی، حسابرسان با دشواری بیشتری در ارزیابی ریسک، جمع‌آوری شواهد و قضاوت حرفه‌ای مواجه می‌شوند؛ بنابراین کیفیت حسابرسی تحت تأثیر شرایط کلان اقتصادی قرار می‌گیرد.

پژوهش‌های پیشین نشان داده‌اند که در دوره‌های بی‌ثباتی اقتصادی، رفتار حسابرسان در تعیین حق‌الزحمه و تلاش حسابرسی دچار تغییر می‌شود. با این حال، نتایج پژوهش‌ها در این زمینه متناقض است. برای نمونه چن^۵ و همکاران (۲۰۱۹) کاهش حق‌الزحمه حسابرسی را در دوره‌های عدم اطمینان گزارش کرده‌اند و آن را ناشی از فشار هزینه‌ای شرکت‌ها می‌دانند؛ در حالی که لی و جونگ^۶ (۲۰۲۴) افزایش حق‌الزحمه و تلاش حسابرسی را به‌عنوان واکنش طبیعی حسابرسان به ریسک بالاتر محیطی مطرح کرده‌اند. این تضاد نتایج نشان می‌دهد که عوامل زمینه‌ای و نهادی مانند ساختار حاکمیت شرکتی یا ویژگی‌های مدیریتی ممکن است در تبیین این روابط نقش تعیین‌کننده داشته باشند؛ موضوعی که تاکنون در ادبیات پژوهش، به‌ویژه در ایران، کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

در این میان، قدرت مدیرعامل به‌عنوان یکی از سازوکارهای کلیدی حاکمیت شرکتی می‌تواند بر واکنش شرکت‌ها و حسابرسان به شرایط عدم اطمینان اقتصادی تأثیرگذار باشد. مدیرعامل قدرتمند به‌دلیل نفوذ بالاتر در تصمیم‌گیری‌های مالی و کنترلی، ممکن است بر انتخاب حسابرسان، سطح افشاء و رفتار مدیریت سود اثر بگذارند (فاسیو^۷ و همکاران، ۲۰۱۶). شواهد نشان می‌دهد در محیط‌های پرریسک اقتصادی، نفوذ مدیرعامل می‌تواند یا با افزایش نظارت حسابرسان همراه شود (در صورت نگرانی از تحریف اطلاعات) یا برعکس، منجر به تضعیف استقلال حسابرسی گردد (پرساکیس و تساکالوس^۸، ۲۰۲۴). بر این اساس، پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر عدم اطمینان اقتصادی بر کیفیت حسابرسی و نقش تعدیلی قدرت مدیرعامل انجام شده است. در این پژوهش، کیفیت حسابرسی از طریق معیارهای ورودی (حق‌الزحمه حسابرسی و دوره تصدی مؤسسه حسابرسی) و معیار خروجی (کل اقلام تعهدی) سنجیده شده است. پژوهش با تمرکز بر داده‌های شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۲، تلاش دارد شکاف موجود در ادبیات داخلی را پوشش دهد. نوآوری این پژوهش در آن است که با ترکیب دیدگاه‌های اقتصاد کلان، حسابرسی و حاکمیت شرکتی، نقش قدرت مدیرعامل را به‌عنوان سازوکار درون‌سازمانی در واکنش حسابرسان به عدم اطمینان اقتصادی بررسی می‌کند. درک

¹ Irwin² Dokas³ Al-Thaqeb & Algharabali⁴ Jensen & Meckling⁵ Chen⁶ Lee & Jeong⁷ Faccio⁸ Persakis & Tsakalos

رابطه بین عدم اطمینان اقتصادی و کیفیت حسابرسی، نیازمند نگاهی جامع به تعامل بین عوامل کلان و سازوکارهای درون سازمانی است. در زمان‌هایی که نوسانات اقتصادی شدید می‌شود، قضاوت حرفه‌ای حساب‌رسان نه تنها به تحلیل داده‌های مالی، بلکه به تفسیر محیط اقتصادی وابسته است؛ چراکه افزایش نااطمینانی، ریسک تحریف صورت‌های مالی را بالا می‌برد و حساب‌رسان را وادار به اعمال سطح بالاتری از احتیاط و آزمون‌های محتوا می‌کند. در چنین فضایی، کیفیت حسابرسی دیگر صرفاً تابع مهارت فنی حسابرس نیست، بلکه به میزان انعطاف‌پذیری مؤسسات حسابرسی در شناخت پویایی‌های اقتصادی، درک رفتارهای مدیریتی و توانایی آنها در تفسیر نشانه‌های ریسک بستگی دارد. همچنین، قدرت مدیرعامل می‌تواند مرز میان شفافیت و تحریف را تعیین کند؛ زیرا مدیران قدرتمند در محیط‌های ناپایدار یا می‌توانند با هدایت درست منابع، اعتماد بازار را تقویت کنند یا با استفاده ابزاری از نفوذ خود، بر استقلال حسابرس اثر منفی بگذارند. این نگاه پویا، نشان می‌دهد که تحلیل کیفیت حسابرسی باید ترکیبی از اقتصاد کلان، روان‌شناسی مدیریت و حاکمیت شرکتی باشد تا بتواند تصویر واقعی‌تری از رفتار حسابرسی در دنیای واقعی ارائه دهد. با توجه به ناپایداری‌های اخیر در شاخص‌های اقتصادی ایران، به‌ویژه تحت تأثیر تحریم‌های اقتصادی، این پژوهش از چند جهت به ادبیات موجود کمک می‌کند. نخست، ارائه تحلیلی از تأثیر عدم اطمینان اقتصادی بر کیفیت حسابرسی در بورس اوراق بهادار تهران، که در مطالعات داخلی کمتر بررسی شده است. دوم، این پژوهش با بررسی نقش تعدیلی قدرت مدیرعامل از طریق تحلیل مؤلفه‌های اصلی، به درک عمیق‌تری از تعامل حاکمیت شرکتی و کیفیت حسابرسی کمک می‌کند. سوم، یافته‌های این پژوهش می‌تواند به بازارهای نوظهور دیگر با ویژگی‌های اقتصادی مشابه ایران تعمیم داده شود. همچنین نتایج مورد انتظار می‌تواند درک عمیق‌تری از پویایی‌های کیفیت حسابرسی در بازارهای نوظهور مانند ایران ارائه داده و راهنمایی برای سیاست‌گذاران و نهادهای ناظر در طراحی مقررات مؤثر جهت حفظ کیفیت حسابرسی در شرایط بی‌ثبات اقتصادی فراهم آورد. ساختار ادامه مقاله شامل مروری بر پیشینه نظری و تجربی، بسط فرضیه‌ها، روش‌شناسی، تجزیه و تحلیل یافته‌ها و بحث و نتیجه‌گیری است.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۲-۱- عدم اطمینان اقتصادی و کیفیت حسابرسی

بر اساس نظریه نمایندگی، کیفیت حسابرسی مفهومی حیاتی است؛ زیرا به سازوکارهایی می‌پردازد که سهامداران را از عمل مدیران در راستای منافعشان مطمئن می‌سازد. طبق نظریه نمایندگی (جنسن و مک‌لینگ، ۱۹۷۶)، تضاد منافع ذاتی بین مالکان و نمایندگان به دلیل اهداف متفاوت و عدم تقارن اطلاعاتی وجود دارد. این تضاد منجر به هزینه‌های نمایندگی می‌شود. حسابرسی مستقل با تأیید اطلاعات مالی و کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، سازوکاری کلیدی برای کاهش این هزینه‌های نمایندگی و رفتار فرصت‌طلبانه توسط نمایندگان است (فوسانگ^۱ و همکاران، ۲۰۲۲). عوامل گوناگونی بر کیفیت حسابرسی تأثیرگذار هستند. کیفیت حسابرسی می‌تواند متأثر از شرایط کلان اقتصادی و عدم اطمینان‌های ناشی از آن قرار گیرد. ادبیات موجود نشان می‌دهد عدم اطمینان اقتصادی تأثیر قابل توجهی بر پویایی شرکت‌ها و جنبه‌های مختلف فعالیت‌های اقتصادی و راهبردی شرکتی دارد. بیکر^۲ و همکاران (۲۰۱۶) و شبیر^۳ و همکاران (۲۰۲۳) به نقش عدم اطمینان اقتصادی به عنوان یک عامل کلیدی در نوسانات تجاری و کاهش سرعت بهبود اقتصادی تأکید کرده‌اند. همچنین خو و چونگ^۴ (۲۰۲۱) بیان می‌کنند که عدم اطمینان اقتصادی بر نگرش بازیگران بازار و برنامه‌های شرکتی اثر می‌گذارد.

¹ Fossung

² Baker

³ Shabir

⁴ Khoo & Cheung

عدم تقارن اطلاعاتی یکی از پیامدهای عدم اطمینان اقتصادی است (الثاقب و الغربالی، ۲۰۱۹). در این رابطه، مرفوع و حسنی القار (۱۳۹۶) رابطه مثبت بین عدم اطمینان محیطی و عدم تقارن اطلاعاتی را تأیید کردند. عدم اطمینان اقتصادی بر میزان و کیفیت افشاء و افزایش عدم تقارن اطلاعاتی تأثیر دارد (لی و لوو^۱، ۲۰۲۳؛ نگار^۲ و همکاران، ۲۰۱۹ و تنگ و وان^۳، ۲۰۲۲). عدم اطمینان اقتصادی با توزیع نامتوازن اطلاعات بین شرکت کنندگان در بازار، اختلاف در درک پیامدهای سیاستی را افزایش می‌دهد (ولمن^۴، ۲۰۱۷). این عدم تقارن، با مختل کردن دسترسی حسابرس به اطلاعات دقیق و جامع، کیفیت حسابرسی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (تسیما^۵، ۲۰۲۰). عدم تقارن اطلاعاتی می‌تواند ارزیابی ریسک و شناسایی تحریف‌های مالی را دشوار کرده و قابلیت اطمینان حسابرسی را کاهش دهد (تسیما و ابوالسود^۶، ۲۰۲۳ و لی و جئونگ^۷، ۲۰۲۴). در این راستا حکیم و عمری^۸ (۲۰۱۰) رابطه‌ای منفی بین عدم تقارن اطلاعاتی و استفاده از حسابرسان متخصص در صنعت و مؤسسات بزرگ حسابرسی نشان دادند. جودی و منصورفر (۱۳۹۸) نشان دادند عدم تقارن اطلاعاتی در مقایسه با کیفیت حاکمیت شرکتی، تأثیر بیشتری بر روند کیفیت حسابرسی دارد و باعث مخدوش شدن ارتباط مثبت بین حاکمیت شرکتی و کیفیت حسابرسی می‌شود. کلینچ^۹ و همکاران (۲۰۱۲) دریافتند انتخاب حسابرسان متخصص صنعت و بزرگ با کاهش عدم تقارن اطلاعاتی مرتبط است.

در حالی که اکثر مطالعات پیشین عدم اطمینان اقتصادی را از منظر اقتصادی یا مالی بررسی کرده‌اند، ژانگ^۹ و همکاران (۲۰۱۸) ارتباطی بین عدم اطمینان اقتصادی و واکنش‌های اولیه حسابرسان به آن برقرار کردند. آنها دریافتند که حسابرسان در دوره‌های عدم اطمینان اقتصادی حق‌الزحمه خود را کاهش می‌دهند. چن و همکاران (۲۰۱۹) نیز نشان دادند همبستگی منفی بین عدم اطمینان اقتصادی و حق‌الزحمه حسابرسی وجود دارد. همچنین آنها دریافتند که کاهش حق‌الزحمه در دوره‌های افزایش عدم اطمینان، به‌ویژه برای شرکت‌هایی که از حسابرسان بزرگ و متخصص استفاده می‌کنند و همچنین برای شرکت‌هایی با وضعیت مالی قوی‌تر، قابل توجه است. اما از طرفی یون و چون^{۱۰} (۲۰۲۱) رابطه مثبتی بین عدم اطمینان اقتصادی و ساعات کار حسابرسی و نهایتاً حق‌الزحمه حسابرسان گزارش کردند که نشان‌دهنده افزایش تلاش حسابرسان برای کاهش خطر دستکاری سود است. لی و جئونگ (۲۰۲۴) نشان دادند که عدم اطمینان اقتصادی با افزایش تلاش حسابرس برای تشخیص و کنترل ریسک بالقوه ناشی از افزایش احتمال دستکاری سود، کیفیت حسابرسی را تقویت می‌کند و حق‌الزحمه نیز در راستای این تلاش، فزاینده خواهد بود. عابدی‌صدقیانی و همکاران (۱۴۰۰) دریافتند که بحران اقتصادی بر کیفیت حسابرسی اثر دارد. چنگ و سوتویاراک^{۱۱} (۲۰۲۳) رابطه مستقیمی بین عدم اطمینان اقتصادی و حق‌الزحمه حسابرسی گزارش نمودند.

نتایج برخی از پژوهش‌ها نشان می‌دهد عدم اطمینان اقتصادی می‌تواند کیفیت حسابرسی را بهبود بخشد. زیرا حسابرسان در پاسخ به خطرات دستکاری سود و خطرات احتمالی ناشی از وجود ابهام، دقت بیشتری به خرج می‌دهند (نگار و همکاران، ۲۰۱۹). وانگ^{۱۲} و همکاران (۲۰۲۳) معتقدند حسابرسان برای شناسایی هرگونه دستکاری احتمالی سود که ممکن است در نتیجه سیاست‌های اقتصادی مبهم رخ دهد، روش‌های خود را بهبود می‌بخشند و حق‌الزحمه بالاتری برای جبران ریسک‌های قضایی و اعتباری دریافت می‌کنند. الحراص و مصطفی^{۱۳} (۲۰۲۳) و الحراص^{۱۴} و همکاران (۲۰۲۴) دریافتند حق‌الزحمه

¹ Lei, & Luo² Nagar³ Tang & Wan⁴ Wellman⁵ Tessema⁶ Tessema & Abou-El-Sood⁷ Hakim & Omri⁸ Clinch⁹ Zhang¹⁰ Yun & Chun¹¹ Cheng & Sutunarak¹² Wang¹³ Alharasis & Mustafa¹⁴ Alharasis

حسابرسی، به عنوان معیاری برای کیفیت حسابرسی، در طول دوره کووید-۱۹ افزایش یافته است که بیانگر تقاضای بالاتر برای حسابرسی های جامع در زمان افزایش عدم اطمینان و ریسک مالی است. ویلیامز (۲۰۲۵) نشان داد شرکت هایی که سه بار و بیشتر توسط حسابرسان رسیدگی شوند، کیفیت حسابرسی آنها بالاتر خواهد بود. وی بیان نمود دوره تصدی طولانی تر با کیفیت حسابرسی بالاتری همراه است. حسابرس در طول زمان، دانش تخصصی از کسب و کار، ریسک ها و سیستم های شرکت به دست می آورد. در شرایط بی ثباتی و با بالاتر رفتن دوره تصدی حسابرسی، ارزش این دانش بالاتر می رود و شرکت ها نمی خواهند این سرمایه را از دست بدهند. از طرفی دیگر و بر اساس نظریه هزینه معاملات، در شرایط عدم اطمینان اقتصادی، هزینه های جستجو، ارزیابی و انعقاد قرارداد با حسابرس جدید افزایش می یابد. شرکت ها برای کاهش ریسک و هزینه های معاملاتی، تمایل بیشتری به تمدید رابطه با حسابرس موجود دارند (چانگ^۱ و همکاران، ۲۰۱۹).

حسابرسان در دوره های عدم اطمینان، با در نظر گرفتن ریسک دعاوی حقوقی، روش های خود را بهبود می بخشند (براسل^۲ و همکاران، ۲۰۱۶). این رویکرد احتمال شناسایی دستکاری سود را افزایش داده و اقلام تعهدی غیرعادی را کاهش می دهد (هیلگست^۳، ۱۹۹۹). شاه مرادی و طباطبایی نسب (۱۴۰۰) تأثیر کیفیت حسابرسی بر رابطه ناطمینانی اقتصادی و مدیریت سود تعهدی را بررسی نمودند و نشان دادند که استفاده از حسابرسان بزرگ و افزایش دوره تصدی در شرایط عدم اطمینان، مدیریت سود را کاهش می دهد. اما از طرفی، نتایج به دست آمده از پژوهش سالم دزفولی و همکاران (۱۳۹۸) نشان می دهد عدم اطمینان اقتصادی تأثیر مثبت و معناداری بر مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی و مدیریت سود واقعی دارد. نتایج پژوهش نورانی و شمس الدینی (۱۴۰۳) نشان داد بین عدم اطمینان محیطی و ناهنجاری اقلام تعهدی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

بر اساس مبانی نظری و تجربی پژوهش و از جنبه نظریه نمایندگی، عدم اطمینان اقتصادی می تواند تأثیرات مثبت و منفی بر کیفیت حسابرسی داشته باشد. از دیدگاه مثبت، حسابرسان در شرایط عدم اطمینان با تشدید تلاش و دقت، کیفیت حسابرسی را بهبود می بخشند و حق الزحمه بالاتر نیز انگیزه ای برای حسابرسی جامع تر است. از دیدگاه منفی، عدم اطمینان اقتصادی می تواند عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیریت و حسابرسان را تشدید، دستکاری گزارش های مالی را تسهیل و کیفیت حسابرسی را کاهش دهد. این نتایج متناقض می تواند ناشی از تفاوت محیط های نهادی، تفاوت بین کشورها، نقش شدت بحران ها، استقلال حسابرسان و سایر موارد باشد. بر این اساس فرضیه اول پژوهش به شرح زیر تدوین می شود:

فرضیه ۱: عدم اطمینان اقتصادی تأثیر معناداری بر کیفیت حسابرسی (سه سنجه حق الزحمه حسابرسی، دوره تصدی مؤسسه حسابرسی و اقلام تعهدی کل) دارد.

۲-۲- عدم اطمینان اقتصادی و کیفیت حسابرسی و قدرت مدیرعامل

نظریه های گوناگونی در زمینه قدرت مدیریت شرکت ها ارائه شده است. طبق نظریه قدرت مدیریتی^۴، مدیران ارشد، به ویژه مدیران عامل، با نفوذ و اقتدار زیاد می توانند تعادل قدرت در مذاکرات را برهم بزنند (ون اسن^۵ و همکاران، ۲۰۱۵). این نظریه تأثیر مدیران در فرآیند تصمیم گیری را به عواملی مانند موقعیت، تجربه و کنترل بر منابع مهم نسبت می دهد (فینکلشتین^۶، ۱۹۹۲). با وجود این که عملکرد یک شرکت به جنبه های مختلفی مثل شرایط بازار، رقابت و پویایی داخلی

¹ Chang

² Brasel
³ Hillegeist

⁴ Managerial Power Theory

⁵ Van Essen

⁶ Finkelstein

بستگی دارد (پرساکیس و تساکالوس، ۲۰۲۴)، اما مدیران عامل با استفاده از تخصص و توانایی‌های رهبری، جهت‌گیری راهبردی شرکت را تعیین می‌کنند و در اداره و عملکرد شرکت نقش کلیدی دارند (رضائی‌پشته‌نوئی و غلامرضا پور، ۱۴۰۱). نظریه اقتصادی^۱ قدرت مدیرعامل را به عنوان یک مسئله نمایندگی می‌بیند، در حالی که نظریه سازمانی^۲ بر این باور است که این قدرت می‌تواند به بهبود عملکرد کسب و کار و کارایی کمک کند (شهاب^۳ و همکاران، ۲۰۲۲). طبق نظریه اقتصادی، اقتدار زیاد مدیرعامل ممکن است به نفع سهامداران نباشد. از طرف دیگر بر اساس نظریه قدرت، مدیرعامل می‌تواند به بهبود تصمیم‌گیری و تسهیل انطباق پویایی‌های بازار کمک کند (لی^۴ و همکاران، ۲۰۲۳).

ویژگی‌های مدیران عامل با حاکمیت شرکتی، گزارشگری مالی و حسابرسی ارتباط دارند. غنی‌زاده و همکاران (۱۴۰۰) بیان می‌کنند مدیران عامل خبره به مسائل مالی، نقش مهم و حیاتی را در اتخاذ تصمیم‌های مالی، سیاست‌گذاری حسابداری و بهبود کیفیت گزارش‌های ارسالی به بازار سرمایه بر عهده دارند. حبیب و حسین^۵ (۲۰۱۳) نشان دادند مدیرعامل قدرتمند می‌تواند بر گزارشگری مالی و افشاء کنترل داشته باشد. خواجهی و همکاران (۱۴۰۳) دریافتند با افزایش قدرت مدیرعامل، سطح خوانایی گزارشگری مالی افزایش می‌یابد. فتاحی‌نافچی و همکاران (۱۴۰۲) بر اساس نظریه نمایندگی و نظریه مدیریت احساس^۶، دریافتند که مدیران قدرتمند منفعت شخصی دارند و می‌کوشند تا کمتر افشاگری کنند یا به افشای اطلاعات دستکاری شده یا مبهم اقدام کنند که این موضوع می‌تواند کیفیت حسابرسی را به خطر بیندازد (کوهن^۷ و همکاران، ۲۰۱۱). نفوذی که مدیران عامل قدرتمند دارند ممکن است باعث شود که هیئت مدیره در انجام مسئولیت‌های نظارتی خود کمتر مؤثر باشد (هاینس^۸ و همکاران، ۲۰۱۹)؛ در حالی که حضور یک هیئت مدیره مستقل و مراقب برای تضمین دستیابی به استانداردهای بالا در کیفیت حسابرسی ضروری است (شان^۹، ۲۰۱۴). طبق نظر کارسلو^{۱۰} و همکاران (۲۰۱۱) ممکن است مدیرعامل کنترل یا نفوذ زیادی اعمال کند که قادر به تضعیف توانایی هیئت مدیره در نظارت مؤثر بر گزارشگری مالی و فرآیند حسابرسی باشد. قدرت مدیرعامل می‌تواند شامل توانایی اعمال نفوذ در انتخاب، ادامه یا قطع همکاری حسابرسان مستقل نیز باشد (تورلی و زمان^{۱۱}، ۲۰۰۴). حضور یک مدیرعامل با نفوذ در این فرآیند می‌تواند استقلال و بی‌طرفی حسابرسان را تحت تأثیر قرار دهد (استوارت و سوبرامانیان^{۱۲}، ۲۰۱۰) و به تأثیرگذاری بر دقت مراحل حسابرسی و کیفیت کلی اظهارنظر حسابرسی منجر شود. پرساکیس و تساکالوس (۲۰۲۴) معتقدند قدرت مدیرعامل بر استقلال حسابرسی تأثیر دارد، که می‌تواند پیامدهایی برای اعتبار و دقت افشاهای مالی داشته باشد. در این راستا عرب و همکاران (۱۴۰۰) معتقدند بر اساس نظریه‌های همسویی و سنگربندی^{۱۳}، قدرت مدیرعامل ممکن است از طریق افزایش کیفیت سود و کاهش ریسک حسابرسی منجر به کاهش حق‌الزحمه حسابرسی شود، یا از طریق مدیریت سود فرصت طلبانه و گزارشگری مالی متقلبانه ریسک حسابرسی را افزایش دهد.

لاری‌دشت‌بیاض و اورادی (۱۳۹۶) دریافتند بین دوره تصدی مدیرعامل و حق‌الزحمه حسابرسی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. به بیان دیگر، هرچه تعداد سال‌های حضور مدیرعامل در شرکت افزایش یابد، حق‌الزحمه حسابرسی بیشتر

¹ Economic Theory

² Organizational theory

³ Shahab

⁴ Li

⁵ Habib & Hossain

⁶ Emotion management theory

⁷ Cohen

⁸ Haynes

⁹ Shan

¹⁰ Carcello

¹¹ Carcello¹¹ Turley & Zaman

¹² Stewart & Subramaniam

¹³ Theories of Alignment and Entrenchment

می‌شود. **هان^۱ و همکاران (۲۰۱۶)** دریافتند مدیران عامل قدرتمند در دوره‌های عدم اطمینان، تأثیر بیشتری بر تصمیم‌گیری، از جمله در گزارشگری مالی و حسابرسی دارند. **هاسکیسون^۲ و همکاران (۲۰۱۷)** بیان کردند مدیران قدرتمند تمایل بیشتری به رفتارهای ریسک‌پذیر داشته و این امر می‌تواند بر درک و مدیریت عدم اطمینان اقتصادی در داخل سازمان و به‌طور بالقوه بر بررسی و رسیدگی استفاده شده در حسابرسی و گزارشگری مالی تأثیر بگذارد.

نظریه نمایندگی (**جنسن و مک‌لینگ، ۱۹۷۶**) به تضاد منافع بین سهامداران و مدیران اشاره دارد که با عدم تقارن اطلاعاتی تشدید می‌شود. در شرایط عدم اطمینان اقتصادی، این تضادها شدت یافته و ریسک رفتارهای فرصت‌طلبانه را افزایش می‌دهد. تأثیر تعدیلی قدرت مدیرعامل بر رابطه بین عدم اطمینان اقتصادی و کیفیت حسابرسی بازتاب‌دهنده این پویایی است. به گفته **پرساکیس و تساکالوس (۲۰۲۴)** مدیران عامل قدرتمند می‌توانند از اقتدار خود استفاده نموده تا گزارشگری مالی دقیق‌تر و کیفیت بالاتر حسابرسی را تضمین و هزینه‌های نمایندگی را کاهش دهند. از سوی دیگر، قدرت بیش از حد ممکن است استقلال حسابرسی و نظارت هیئت مدیره را کاهش دهد، که با منافع سهامداران همسو نیست. این نشان می‌دهد که تأثیر قدرت مدیرعامل بر کیفیت حسابرسی در دوران عدم اطمینان اقتصادی بستگی به سازوکارهای حاکمیت شرکتی و گرایش اخلاقی مدیرعامل دارد. حاکمیت شرکتی قوی می‌تواند قدرت مدیرعامل را به‌صورت مثبت به کار گیرد و کیفیت حسابرسی را بهبود بخشد و بدین ترتیب منافع سهامداران را حفظ کند و یا برعکس آن را در راستای منافع خود استفاده نماید. بنابراین، فرضیه دوم پژوهش به شرح زیر ارائه می‌شود:

فرضیه ۲: قدرت مدیرعامل تأثیر عدم اطمینان اقتصادی بر کیفیت حسابرسی (سه سنج حق‌الزحمه حسابرسی، دوره تصدی مؤسسه حسابرسی و اقلام تعهدی کل) را تعدیل می‌کند.

۳- روش‌شناسی

برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از تحلیل رگرسیون چندگانه با داده‌های ترکیبی استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۳۹۲-۱۴۰۲ است که پایان سال مالی آنها منتهی به اسفند ماه باشد و طی دوره زمانی مورد بررسی تغییر سال مالی نداشته باشند، از شرکت‌های فعال در صنایع مالی شامل بیمه، بانک، هلدینگ و غیره نباشند و داده‌های آنها برای محاسبه متغیرهای پژوهش در دسترس باشد. با اعمال محدودیت‌های مذکور تعداد ۹۹ شرکت (جمعاً ۱۰۸۹ سال- شرکت) واجد شرایط باقیمانده به عنوان جامعه آماری هدف طبق جدول ۱ برای انجام تحلیل‌ها انتخاب شدند. داده‌های پژوهش از صورت‌های مالی منتشر شده در سایت کدال و نرم‌افزار ره‌آورد نوین استخراج شده است. پس از استخراج داده‌ها و محاسبه مقدار متغیرها، با استفاده از نرم‌افزارهای اکسل ۲۰۱۶ و ایویوز نسخه ۱۰ به تجزیه تحلیل یافته‌ها پرداخته شده است.

جدول ۱. شرایط غربال جامعه آماری پژوهش

ردیف	شرح	تعداد
۱	تعداد کل شرکت‌های پذیرفته شده و فعال در بورس اوراق بهادار تهران تا پایان سال ۱۳۹۲	۴۰۹
۲	تعداد شرکت‌هایی که پایان سال مالی آنها ۲۹ اسفند نیست و یا در بازه پژوهش تغییر سال مالی داشته‌اند.	(۱۱۶)
۳	تعداد شرکت‌های سرمایه‌گذاری، بانک‌ها، هلدینگ و بیمه.	(۱۰۴)
۴	تعداد شرکت‌های با اطلاعات ناقص.	(۹۰)
۵	تعداد شرکت‌های باقیمانده.	۹۹

^۱ Han

^۲ Hoskisson

۳-۱-۳ مدل و متغیرهای پژوهش

به پیروی از پرساکیس و تساکالوس (۲۰۲۴) فرضیه اول پژوهش با استفاده از تعریف سه سنجه برای کیفیت حسابرسی شامل حق الزحمه حسابرسی، دوره تصدی حسابرس و اقلام تعهدی کل به ترتیب با استفاده از مدل‌های (۱) تا (۳) آزمون شدند:

$$AFee_{i,t} = \alpha_0 + \beta_1 EPU_{i,t} + \beta_2 X_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad \text{مدل (۱)}$$

$$AUTE_{i,t} = \alpha_0 + \beta_1 EPU_{i,t} + \beta_2 X_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad \text{مدل (۲)}$$

$$TACC_{i,t} = \alpha_0 + \beta_1 EPU_{i,t} + \beta_2 X_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad \text{مدل (۳)}$$

در مدل‌های (۱) تا (۳)، EPU عدم اطمینان اقتصادی متغیر مستقل مورد نظر فرضیه است؛ X بردار متغیرهای کنترلی است. برای آزمون فرضیه دوم پژوهش مدل‌های (۴) تا (۶) ارائه شده است:

$$AFee_{i,t} = \alpha_0 + \beta_1 EPU_{i,t} + \beta_2 CEOP_{i,t} + \beta_3 EPU_{i,t} \times CEOP_{i,t} + \beta_4 X_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad \text{مدل (۴)}$$

$$AUTE_{i,t} = \alpha_0 + \beta_1 EPU_{i,t} + \beta_2 CEOP_{i,t} + \beta_3 EPU_{i,t} \times CEOP_{i,t} + \beta_4 X_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad \text{مدل (۵)}$$

$$TACC_{i,t} = \alpha_0 + \beta_1 EPU_{i,t} + \beta_2 CEOP_{i,t} + \beta_3 EPU_{i,t} \times CEOP_{i,t} + \beta_4 X_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad \text{مدل (۶)}$$

۳-۱-۳-۱ متغیر وابسته

در این پژوهش از سه سنجه کیفیت حسابرسی شامل حق الزحمه حسابرسی، دوره تصدی مؤسسه حسابرسی و اقلام تعهدی کل استفاده شده است.

حق الزحمه حسابرسی (AFee) از طریق لگاریتم مبلغ حق الزحمه حسابرسی مستقل سالانه محاسبه شده است.

دوره تصدی مؤسسه حسابرسی (AUTE) از طریق تعداد سال‌های تصدی مؤسسه حسابرسی (چن و همکاران، ۲۰۱۹).

اقلام تعهدی کل (TACC) به عنوان سود خالص منهای خالص جریان نقدی حاصل از عملیات تقسیم بر میانگین دارایی‌ها برای یک سال شرکت محاسبه شده است. مطابق با یافته‌های ادبیات، کل اقلام تعهدی به طور منفی با کیفیت حسابرسی مرتبط است (دی‌فوند و ژانگ^۱، ۲۰۱۴).

۳-۱-۳-۲ متغیر مستقل

عدم اطمینان اقتصادی (EPU): به پیروی از مطالعات قبلی مانند پرساکیس و تساکالوس (۲۰۲۴) و افلاطونی و همکاران (۱۴۰۱) برای محاسبه عدم اطمینان اقتصادی ابتدا تولید ناخالص داخلی هر سال منهای سال قبل تقسیم بر تولید ناخالص داخلی سال قبل می‌شود تا نرخ رشد سالانه محاسبه گردد. سپس از طریق انحراف استاندارد نرخ رشد سرانه تولید ناخالص داخلی طی سه سال قبل، عدم اطمینان اقتصادی هر سال محاسبه شده است.

۳-۱-۳-۳ متغیر تعدیل‌گر

قدرت مدیرعامل (CEOP): منظور از قدرت مدیرعامل، میزان نفوذ و تسلط وی است تا بتواند بر همه تصمیمات مهم شرکت اثرگذار باشد (آدیویو و نورمالا^۲، ۲۰۲۳). شبیر و همکاران (۲۰۲۳) اظهار می‌دارند تعریف واحدی از قدرت مدیرعامل در پژوهش‌های پیشین به دست نیامده است. پژوهش‌ها به طور گسترده از چهار منبع قدرت مدیرعامل معرفی شده توسط فینکلشتاین (۱۹۹۲)، شامل قدرت ساختاری، مالکیت، تخصص و وجهه^۳ استفاده کرده‌اند. با این وجود، این تعریف خاص به راحتی با مفهوم تسلط ذاتی و بدون ابهام مدیرعامل، مطابقت ندارد. بنابراین، مطالعه حاضر روش به کار گرفته شده توسط جیراپورن^۴ و همکاران

^۱ DeFond & Zhang^۲ Adiwibowo & Nurmala^۳ Prestige^۴ Jiraporn

(۲۰۱۲) و شیر و همکاران (۲۰۲۳) را برای ایجاد شاخص قدرت مدیرعامل (CEOP) اتخاذ کرده است. این شاخص شامل پنج متغیر است که با قدرت مدیرعامل مرتبط هستند: مالکیت، استقلال هیئت مدیره، دوگانگی وظیفه مدیرعامل، مدت تصدی مدیرعامل و مؤسس. بر اساس مطالعات چائو^۱ و همکاران (۲۰۱۷) و شیر و همکاران (۲۰۲۳)، در این پژوهش نیز قدرت مدیرعامل با استفاده از تحلیل مؤلفه‌های اصلی (PCA) محاسبه شده است. با توجه به این که طبق منشور حاکمیت شرکتی در ایران، دوگانگی مسئولیت مدیرعامل منع شده است، این شاخص کنار گذاشته و تحلیل مؤلفه‌های اصلی در این پژوهش با چهار متغیر مالکیت مدیرعامل، استقلال هیئت مدیره، دوره تصدی مدیرعامل و مدیرعامل مؤسس انجام شده است. رحیمی و فروغی (۱۳۹۸) نیز قدرت مدیرعامل را با استفاده از سه معیار دوره تصدی مدیرعامل، دوگانگی نقش مدیرعامل و استقلال هیئت مدیره محاسبه نموده‌اند.

مالکیت مدیرعامل (CEO): یک متغیر شاخص است که اگر درصد مالکیت سهام مدیرعامل بیشتر یا مساوی ۱۰ درصد باشد، برابر ۱ است و در غیر این صورت صفر. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که مالکیت بالاتر مدیرعامل بر تصمیم‌گیری‌های شرکت اثرگذار است و انگیزه‌های او را با اهداف سهامداران همسو کرده و خلق ارزش بلندمدت را تقویت می‌کند (چائو و همکاران، ۲۰۱۷). **استقلال هیئت مدیره (CEOI):** درصد اعضای غیرموظف در هیئت مدیره به کل اعضای هیئت مدیره است که به منظور هم‌مقیاس شدن این متغیر با سایر متغیرهای قدرت مدیرعامل، مقادیر کمتر از میانه صفر و بالاتر از آن ۱ در نظر گرفته شد. مفهوم استقلال هیئت مدیره به عنوان یک روش ساده‌تر برای ارزیابی سطح نفوذ مدیرعامل شناخته شده است، به طوری که هرچه استقلال هیئت مدیره بیشتر باشد، نفوذ مدیرعامل نیز بیشتر بوده و کنترل بر عملکرد وی (به دلیل حضور اعضای غیرموظف بیشتر) پایین‌تر است؛ همانطور که توسط مطالعات قبلی پشتیبانی شده است (جیراپورن و همکاران، ۲۰۱۲).

دوره تصدی مدیرعامل (CEOT): کل طول دوره تصدی مدیرعامل برای شرکت معین است که به منظور هم‌مقیاس شدن این متغیر با سایر متغیرهای قدرت مدیرعامل، مقادیر کمتر از میانه صفر و بالاتر از آن ۱ در نظر گرفته شد. طبق پژوهش‌های موجود، مدت تصدی یک مدیرعامل با افزایش سطح اختیاراتی که اعمال می‌کنند طولانی‌تر می‌شود (آلتونباس^۲ و همکاران، ۲۰۲۲). **مدیرعامل مؤسس (CEOF):** یک متغیر شاخص است که اگر مدیرعامل یکی از بنیانگذاران شرکت و عضو هیئت مدیره برای همان سال باشد، برابر با ۱ است و در غیر این صورت صفر. پژوهش‌های پیشین نشان داده است که مدیران عاملی که بنیانگذاران شرکت نیز هستند، تمایل بیشتری در فرآیند تصمیم‌گیری دارند. به گفته فیشر^۳ و همکاران (۲۰۰۴)، سازمان‌هایی که توسط مؤسس - مدیرعامل رهبری می‌شوند ممکن است هزینه‌های نمایندگی کمتری را به دلیل افزایش ظرفیت بنیانگذار برای هدایت سازمان تجربه کنند که منجر به کاهش تعارض‌های داخلی می‌شود.

۳-۱-۴- متغیرهای کنترلی

اندازه شرکت (SIZE): برابر است با لگاریتم طبیعی جمع دارایی‌ها. دی‌آنجلو^۴ (۱۹۸۱) و فرانسیس و یو^۵ (۲۰۰۹) نشان دادند اندازه شرکت از طریق انتخاب حسابرس بزرگ‌تر بر کیفیت حسابرسی تأثیر دارد.

جریان نقد عملیاتی (CFO): برابر است با نسبت جریان نقد عملیاتی تقسیم بر جمع دارایی‌ها. بیکر و همکاران (۱۹۹۸) نشان دادند که کیفیت جریان نقدی بالا با اقلام تعهدی غیرعادی کمتر و در نتیجه با کیفیت حسابرسی بالاتر همراه است.

¹ Chao
² Altunbas
³ Fischer

⁴ DeAngelo
⁵ Francis & Yu

اهرم (LEV): جمع کل بدهی تقسیم بر جمع کل دارایی‌ها است. فرانسیس و کریشنان^۱ (۱۹۹۹) نشان می‌دهند شرکت‌های با اهرم بالا بیشتر تحت نظارت حسابرسان دقیق‌تر قرار می‌گیرند.

بازده دارایی‌ها (ROA): برابر است با سود خالص تقسیم بر جمع دارایی‌ها. گال^۲ و همکاران (۲۰۰۹) دریافتند که عملکرد مالی قوی‌تر با ارقام تعهدی کمتر و کیفیت حسابرسی بالاتر همراه است.

زیان‌دهی شرکت (LOSS): اگر شرکت زیان گزارش کرده باشد مقدار یک و در غیر این صورت صفر.

پیچیدگی شرکت (COMPLEX): فروش تقسیم بر جمع دارایی‌ها (پرساکیس و تساکالوس، ۲۰۲۴). سیمونیک^۳ (۱۹۸۰) نشان داد که پیچیدگی عملیات با هزینه و کیفیت حسابرسی ارتباط مستقیم دارد.

ریسک ذاتی (ARINV): جمع حساب‌ها و اسناد دریافتنی و موجودی‌ها تقسیم بر جمع کل دارایی‌ها. افزایش نسبت موجودی کالا و حساب‌های دریافتنی به دارایی‌ها نشانگر افزایش ریسک ذاتی در فرایند حسابرسی است، زیرا این ارقام نیازمند قضاوت و برآورد بیشتری هستند (بل^۴ و همکاران، ۲۰۰۱).

نسبت سریع (QUICK): جمع وجه نقد و حساب‌های دریافتنی تجاری تقسیم بر جمع بدهی جاری. کریشنان و یانگ^۵ (۲۰۰۹) دریافتند شرکت‌های دارای نقدینگی بالا با احتمال بیشتری حسابرسان با کیفیت را جذب می‌کنند.

تغییر حسابرس (CHANGE): اگر سال‌های حسابرسی توسط حسابرس شرکت ۴ سال و بیشتر باشد عدد یک و کمتر از ۴ سال، عدد صفر.

نوع حسابرس (AUDITOR): اگر حسابرس سازمان حسابرسی و مؤسسه مفید راهبر باشد، عدد یک و در غیر این صورت صفر.

۴- یافته‌های پژوهش

۴-۱- آمار توصیفی پژوهش

جدول ۲ آمار توصیفی مربوط به متغیرهای کمی پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۲. آمار توصیفی متغیرهای کمی پژوهش

متغیر	نماد متغیر	میانگین	حداکثر	حداقل	انحراف معیار
حق‌الزحمه حسابرسی	AFee	۷/۴۶	۹/۶۹	۵/۶۶	۰/۸۶
دوره تصدی مؤسسه حسابرسی	AUTE	۶/۰۸	۲۴	۲	۶/۱۸
ارقام تعهدی کل	TACC	۰/۰۹	۰/۴۵	۰/۰۰۲	۰/۰۷
عدم اطمینان اقتصادی	EPU	۰/۱۲	۰/۲۶	۰/۰۶	۰/۰۵
قدرت مدیرعامل	CEOP	۰/۴۸	۰/۷۱	۰/۲۸	۰/۱۶
جریان نقدی	CFO	۰/۱۲	۰/۵۱	-۰/۱۴	۰/۱۲
پیچیدگی شرکت	Complex	۰/۹۲	۳/۲۳	۰/۱۲	۰/۴۸
اهرم مالی	Lev	۰/۵۳	۱/۰۱	۰/۰۶	۰/۲۰
نسبت سریع	Quick	۰/۹۱	۸/۸۸	۰/۰۹	۰/۷۶
بازده دارایی‌ها	ROA	۰/۱۵	۰/۵۵	-۰/۱۳	۰/۱۳
اندازه	Size	۱۴/۸۵	۱۹/۰۵	۱۱/۸۲	۱/۳۸
ریسک ذاتی	ARInv	۰/۵۴	۰/۹۱	۰/۱۲	۰/۱۹

¹ Francis, J. R., & Krishnan

² Gul

³ Simunic

⁴ Bell

⁵ Krishnan & Yang

میانگین دوره تصدی مؤسسه‌های حسابرسی ۶/۰۸ سال و بیشینه این متغیر ۲۴ سال است که مربوط به سازمان حسابرسی و برای شرکت سایپا است. متوسط نسبت سریع ۰/۹۱ به این معنا است که جمع وجه نقد و حساب‌های دریافتی کمتر از ۱ برابر جمع بدهی جاری بوده است. متوسط متغیر پیچیدگی شرکت نیز ۰/۹۲ است که نشان می‌دهد فروش شرکت‌ها در مقیاس جمع دارایی‌ها ۰/۹۲ بوده است. جریان نقدی در مشاهدات مورد بررسی دارای میانگین ۰/۱۲ بوده است و متوسط بازده دارایی‌ها ۰/۱۵ بوده است و اختلاف بین این دو می‌تواند بیانگر اقلام تعهدی باشد که باعث شده تا سود حسابداری در مقایسه با جریان نقد عملیاتی به طور متوسط فزونی یابد. میانگین ریسک ذاتی یعنی نسبت حساب‌های دریافتی و موجودی‌ها به جمع دارایی‌ها ۰/۵۴ بوده است که مقدار بالایی تلقی می‌شود و بیانگر ریسک بالای حسابرسی شرکت‌های مورد بررسی است. اهرم مالی دارای میانگین ۰/۵۳ است که نشان می‌دهد ۵۳٪ دارایی‌ها به طور متوسط از طریق بدهی تامین مالی شده‌اند و به عبارت دیگر ۴۷٪ باقیمانده دارایی‌ها از طریق حقوق صاحبان سهام تامین مالی شده است. دلیل بزرگتر از یک بودن بیشینه اهرم مالی در برخی مشاهدات این است که در آن سال - شرکت‌ها ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام منفی بوده و در نتیجه جمع بدهی بر جمع دارایی فزونی یافته و مقدار اهرم مالی نیز بزرگتر از یک محاسبه شده است. متوسط زیان‌دهی در نمونه پژوهش ۰/۰۵ بوده که نشان می‌دهد ۵٪ شرکت‌ها زیان گزارش نموده‌اند.

جدول ۳. آمار توصیفی متغیرهای کیفی پژوهش

نام متغیر	نماد متغیر	وجود متغیر		عدم وجود متغیر		جمع	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
زیان‌دهی	LOSS	۵۶	۵/۱۳	۱۰۳۳	۹۴/۸۷	۱۰۸۹	۱۰۰
نوع حسابر	AUDITORR	۳۳۳	۳۰/۵۸	۷۵۶	۶۹/۴۲	۱۰۸۹	۱۰۰
تغییر حسابر	AUDITORR	۵۰۸	۴۶/۶۵	۵۸۱	۵۳/۳۵	۱۰۸۹	۱۰۰

جدول ۳ بیانگر آمار توصیفی متغیرهای کیفی (متغیر مجازی) پژوهش است که در ۵/۱۳ درصد مشاهدات (۵۶ مورد)، شرکت‌های مورد مطالعه، دارای زیان بوده‌اند. علاوه بر این، تقریباً در ۳۱ درصد شرکت‌های نمونه، حسابر شرکت سازمان حسابرسی و مؤسسه مفید راهبر بوده است. لازم به ذکر است طبق قوانین جامعه حسابداران رسمی ایران، مؤسسات عضو جامعه حداکثر تا ۴ سال پیاپی می‌توانند یک صاحب‌کار خاص را حسابرسی نمایند؛ اما با توجه به این که سازمان حسابرسی و مؤسسه مفید راهبر عضو جامعه حسابداران رسمی ایران نیستند؛ بنابراین محدودیت ۴ ساله در مورد این دو مؤسسه صدق نمی‌کند. بر این اساس بصورت میانگین در ۰/۴۶ درصد از نمونه پژوهش، سال‌های حسابرسی توسط حسابر شرکت ۴ سال و بیشتر بوده است.

۴-۲- آزمون‌های پیش فرض و نقض فرض کلاسیک

قبل از اقدام به برازش مدل‌ها و انجام آزمون‌های آماری ابتدا بایستی متغیر قدرت مدیرعامل را با استفاده از رویکرد تحلیل مؤلفه اصلی (PCA) محاسبه نمود. با استفاده از روش تحلیل مؤلفه اصلی می‌توان از بین تعدادی مؤلفه برای اندازه‌گیری یک متغیر اقدام به انتخاب بهترین متغیرها نمود. به عبارت دیگر تحلیل مؤلفه اصلی از جمله روش‌های آماری چندمتغیره است که می‌توان برای کاهش تعداد متغیرها و تفسیر بهتر اطلاعات استفاده کرد. با اعمال این روش متغیرهای ورودی اولیه به مؤلفه‌های جدید بدون همبستگی تبدیل می‌شوند؛ به طوری که مؤلفه‌های ایجاد شده ترکیبی خطی از متغیرهای ورودی‌اند. چون در تشکیل مؤلفه‌های اصلی از تمام متغیرها (مؤلفه‌ها) استفاده می‌گردد، متغیرهای اولیه با کمترین تلفات به وسیله مؤلفه‌های حاصل

ارائه می‌شود و باعث از دست دادن جنبه‌های اطلاعاتی داده‌های اصلی نمی‌شود (ورمونت و مگیدسون^۱، ۲۰۰۵). به منظور انجام تحلیل مؤلفه‌های اصلی، در مرحله اول باید از این مسئله اطمینان حاصل شود که می‌توان داده‌های موجود را برای تحلیل مورد استفاده قرار داد. به عبارت دیگر، آیا تعداد داده‌های مورد بررسی (اندازه نمونه و رابطه بین متغیرها) برای تحلیل مناسب هستند یا خیر. بدین منظور از شاخص کایزر-میر-اولکین^۲ (KMO) استفاده می‌شود. نتایج آزمون KMO برای چهار متغیر مورد نظر برای سنجش قدرت مدیرعامل در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. نتایج آزمون KMO و آزمون بارتلت

اندازه‌گیری کفایت نمونه کایزر-میر-اولکین	۰/۵۶۵
آماره کای دو	۲۳۸/۸۰
درجه آزادی	۱۰
سطح معناداری	۰/۰۰۰

مقادیر آماره کایزر-میر-اولکین (KMO) بین صفر تا یک هستند و در صورتی که این مقدار بزرگتر از ۰/۵ باشد نشان دهنده مناسب بودن تحلیل عاملی است. با توجه به این که مقدار آماره KMO بیش از ۰/۵ است (۰/۵۶۵)، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که متغیرها برای تحلیل عاملی مناسب هستند. لازم به ذکر است مقادیر این آماره به صورت تکی برای متغیرها نیز بهتر است بزرگتر از ۰/۵ باشند که در مورد مؤلفه‌های قدرت مدیرعامل به شرح جدول ۵ هستند.

جدول ۵. نتایج تحلیل مؤلفه اصلی متغیرها

متغیر / مؤلفه	مقدار اولیه	مقدار استخراج شده از PCA
مالکیت سهام مدیرعامل	۱/۰۰	۰/۸۴۷
استقلال هیئت مدیره	۱/۰۰	۰/۸۰۶
دوره تصدی مدیرعامل	۱/۰۰	۰/۹۳۱
عضویت مدیرعامل در هیئت مدیره	۱/۰۰	۰/۷۴۵

با توجه به نتایج جدول ۵، تمامی ۴ مؤلفه مورد استفاده برای آزمون نهایی تحلیل مؤلفه اصلی مناسب هستند و نیازی به حذف هیچ یک از مؤلفه‌ها نبوده است (زیرا مقادیر استخراج شده همگی بزرگتر از ۰/۵ هستند). همچنین با توجه به معناداری آماره بارتلت در جدول ۴، فرض استقلال متغیرها رد شده و فرض مخالف به معنی همبستگی بین متغیرها تأیید می‌شود که به معنای مناسب بودن متغیرها برای تحلیل مؤلفه‌های اصلی است. در مرحله دوم بایستی مؤلفه‌ها استخراج شوند. نتایج نهایی تحلیل مؤلفه‌های اصلی در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶. نتایج تحلیل مؤلفه‌های اصلی برای قدرت توضیحی ۴ متغیر قدرت مدیرعامل

مؤلفه	مقادیر ویژه	درصد واریانس توضیحی	درصد واریانس تجمعی
CEO	۱/۲۵۷	۳۱/۴۳۶	۳۱/۴۳۶
BDInd	۱/۰۶۸	۲۶/۶۹۸	۵۸/۱۳۴
CEOT	۱/۰۲۹	۲۵/۷۲۹	۸۳/۸۶۴
CEOM	۰/۶۴۵	۱۶/۱۳۶	۱۰۰/۰۰۰

معیارهای انتخاب مؤلفه‌های اصلی عبارتند از: (۱) مقادیر ویژه بزرگتر از یک (۲) به طور مجزا متغیر قادر به توضیح حداقل ۱۰٪ واریانس کلی باشد و (۳) جمع متغیرهای منتخب بطور مشترک قادر به توضیح حداقل ۶۰٪ واریانس کلی

^۱ Vermunt & Magidson^۲ Kaiser-Meyer-Olkin

باشند (اریقات^۱ و همکاران، ۲۰۲۳). با توضیحات ارائه شده سه مؤلفه اول (مالکیت سهام مدیرعامل، استقلال هیئت مدیره و دوره تصدی مدیرعامل) به عنوان مؤلفه‌های اصلی انتخاب می‌شوند. معادله بدست آمده به شکل زیر خواهد بود.

$$\text{CEOP} = 0.37377 \times \text{CEO} + 0.31834 \times \text{BDInd} + 0.30679 \times \text{CEOT} \quad \text{معادله (۱)}$$

لازم به ذکر است ضرایب معادله فوق بر مبنای درصد واریانس توضیحی هر متغیر نسبت به جمع تجمعی واریانس توضیح داده شده توسط سه متغیر (۸۳/۸۶۴) محاسبه شده است. به عنوان مثال ضریب متغیر مالکیت سهام مدیرعامل (CEO) از طریق تقسیم درصد واریانس توضیحی این متغیر یعنی ۳۱/۴۳۶٪ بر کل واریانس تجمعی توضیحی یعنی ۸۳/۸۶۴٪ محاسبه شده است. با استفاده از معادله ۱ متغیر قدرت مدیرعامل برای هر سال - شرکت قابل محاسبه است. در ادامه نتایج آزمون‌های تشخیصی لیمر (چاو) و هاسمن در جدول ۷ ارائه شده است.

جدول ۷. نتایج آزمون لیمر (چاو) و هاسمن

مدل	آزمون	معناداری آزمون	نتیجه آزمون
مدل (۱) - فرضیه اول	لیمر	۰/۰۰۰	ارجحیت روش پانل دیتا
مدل (۲) - فرضیه اول	لیمر	۰/۰۰۰	ارجحیت روش پانل دیتا
مدل (۳) - فرضیه اول	لیمر	۰/۰۰۰	ارجحیت روش پانل دیتا
مدل (۴) - فرضیه دوم	لیمر	۰/۰۰۰	ارجحیت روش پانل دیتا
مدل (۵) - فرضیه دوم	لیمر	۰/۰۰۰	ارجحیت روش پانل دیتا
مدل (۶) - فرضیه دوم	لیمر	۰/۰۰۰	ارجحیت روش پانل دیتا
مدل (۱) - فرضیه اول	هاسمن	۰/۰۰۰	ارجحیت پانل اثرات ثابت
مدل (۲) - فرضیه اول	هاسمن	۰/۰۰۰	ارجحیت پانل اثرات ثابت
مدل (۳) - فرضیه اول	هاسمن	۰/۰۰۰	ارجحیت پانل اثرات ثابت
مدل (۴) - فرضیه دوم	هاسمن	۰/۰۰۰	ارجحیت پانل اثرات ثابت
مدل (۵) - فرضیه دوم	هاسمن	۰/۰۰۰	ارجحیت پانل اثرات ثابت
مدل (۶) - فرضیه دوم	هاسمن	۰/۰۰۰	ارجحیت پانل اثرات ثابت

طبق جدول ۷ در سطح معناداری ۹۹٪، نتایج آزمون لیمر نشان می‌دهد در تمامی مدل‌ها روش پانل دیتا بر روش تلفیق داده‌ها ارجحیت دارد و نتایج آزمون هاسمن برای انتخاب از بین پانل اثرات ثابت یا تصادفی نیز بیانگر ارجحیت پانل اثرات ثابت در تمامی مدل‌ها است. نتایج برازش مدل‌ها و آزمون فرضیه‌ها در ادامه ارائه شده است.

برای بررسی فروض کلاسیک از آزمون‌های ویگینز - پوی (جهت بررسی ناهمسانی واریانس) و آزمون براش گادفری (جهت بررسی عدم خودهمبستگی سریالی) استفاده شد. در جدول ۸ نتایج آزمون ناهمسانی واریانس و آزمون عدم خودهمبستگی ارائه و نتایج آزمون عدم هم خطی در جدول مربوط به برازش نهایی مدل ارائه شده است.

جدول ۸. نتایج آزمون ناهمسانی واریانس و آزمون عدم خودهمبستگی

مدل	آزمون	معناداری آزمون	نتیجه آزمون
مدل (۱) - فرضیه اول	واریانس ناهمسانی	۰/۰۰۰	وجود واریانس ناهمسانی
مدل (۲) - فرضیه اول	واریانس ناهمسانی	۰/۰۰۰	وجود واریانس ناهمسانی
مدل (۳) - فرضیه اول	واریانس ناهمسانی	۰/۰۰۰	وجود واریانس ناهمسانی
مدل (۴) - فرضیه دوم	واریانس ناهمسانی	۰/۰۰۰	وجود واریانس ناهمسانی

^۱ Eriqat

مدل	آزمون	معناداری آزمون	نتیجه آزمون
مدل (۵) - فرضیه دوم	واریانس ناهمسانی	۰/۰۰۰	وجود واریانس ناهمسانی
مدل (۶) - فرضیه دوم	واریانس ناهمسانی	۰/۰۰۰	وجود واریانس ناهمسانی
مدل (۱) - فرضیه اول	خودهمبستگی سریالی	۰/۰۰۰	وجود خودهمبستگی سریالی
مدل (۲) - فرضیه اول	خودهمبستگی سریالی	۰/۳۶۱	عدم خودهمبستگی سریالی
مدل (۳) - فرضیه اول	خودهمبستگی سریالی	۰/۲۵۶	عدم خودهمبستگی سریالی
مدل (۴) - فرضیه دوم	خودهمبستگی سریالی	۰/۰۰۰	وجود خودهمبستگی سریالی
مدل (۵) - فرضیه دوم	خودهمبستگی سریالی	۰/۰۰۰	وجود خودهمبستگی سریالی
مدل (۶) - فرضیه دوم	خودهمبستگی سریالی	۰/۲۸۷	عدم خودهمبستگی سریالی

نتایج ارائه شده در جدول ۸ نشان می‌دهد همه مدل‌ها دچار واریانس ناهمسانی بوده و باید برای تخفیف اثر ناهمسانی واریانس از روش حداقل مربعات تعمیم یافته (GLS) و جهت محاسبه ضرایب رگرسیون نیز از روش انحراف استاندارد تقویت شده استفاده شود. نتایج آزمون عدم خودهمبستگی نیز بیانگر عدم خودهمبستگی سریالی اجزا اخلاص در برخی از مدل‌ها بوده است و نیازی به تغییرات در مدل‌ها نیست، اما در مورد سه مدل (۱) و (۴) و (۵) با افزودن یک وقفه، خودهمبستگی سریالی رفع شده است. نتایج آزمون بررسی پایایی متغیرهای پژوهش در جدول ۹ ارائه شده است. اگر متغیرهای پژوهش پایا نباشند باعث بروز مشکل رگرسیون کاذب خواهد شد. به همین دلیل پایایی متغیرهای پژوهش با آزمون لوین، لین و چو بررسی شده است. طبق نتایج جدول ۹ کلیه متغیرهای پژوهش مانا (پایا) هستند و بنابراین نیازی به انجام آزمون هم‌جمع‌ی متغیرها نیست.

جدول ۹. نتایج آزمون پایایی متغیرهای پژوهش

متغیر	نماد متغیر	آماره لوین، لین و چو	معناداری	نتیجه
حق‌الزحمه حسابرسی	AFee	-۲۹	۰/۰۰۰	پایا
ریسک ذاتی	ARInv	-۱۶	۰/۰۰۰	پایا
دوره تصدی مؤسسه حسابرسی	AUTE	-۱۹	۰/۰۰۰	پایا
کل اقلام تعهدی	TACC	-۲۱	۰/۰۰۰	پایا
عدم اطمینان اقتصادی	EPU	-۲۵	۰/۰۰۰	پایا
قدرت مدیرعامل	CEOP	-۴۲	۰/۰۰۰	پایا
جریان نقدی	CFO	-۱۹	۰/۰۰۰	پایا
پیچیدگی شرکت	Complex	-۷	۰/۰۰۰	پایا
اهرم مالی	Lev	-۱۳	۰/۰۰۰	پایا
زیان‌دهی	Loss	-۳	۰/۰۰۳	پایا
نسبت سریع	Quick	-۱۰	۰/۰۰۰	پایا
بازده دارایی‌ها	ROA	-۱۱	۰/۰۰۰	پایا
اندازه	Size	-۹	۰/۰۰۰	پایا
نوع حسابرس	AUDITOR	-۱۶	۰/۰۰۰	پایا
تغییر حسابرس	CHANGE	-۷	۰/۰۰۰	پایا

۳-۴- برآورد مدل و تجزیه و تحلیل نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش

۳-۴-۱- برآورد مدل (۱)

برای آزمون فرضیه اول پژوهش با استفاده از سنجح حق‌الزحمه حسابرسی از نتایج برآورد مدل (۱) در جدول ۱۰ استفاده شده است.

جدول ۱۰. نتایج برآورد مدل (۱) متغیر وابسته: سنجه حق الزحمه حسابرسی

نام متغیر	متغیر	ضریب رگرسیون	خطای استاندارد	آماره t	معناداری آماره t	VIF
عدم اطمینان اقتصادی	EPU	۲/۷۷۷	۰/۶۸۰۶	۴/۰۸۱۲	۰/۰۰۳۵	۱/۳۸
اندازه شرکت	Size	۰/۴۱۶۹	۰/۰۱۳۵	۳۰/۸۳۰۲	۰/۰۰۰۰	۱/۶۶
جریان نقدی	CFO	-۰/۴۸۰۸	۰/۱۲۱۵	-۳/۹۵۲۴	۰/۰۰۴۲	۱/۹۵
اهرم مالی	Lev	-۰/۱۱۰۰	۰/۱۰۳۷	-۱/۰۶۰۵	۰/۳۱۹۸	۲/۴۳
بازده دارایی	ROA	۰/۴۷۱۵	۰/۱۱۴۹	۴/۱۰۰۸	۰/۰۰۳۴	۲/۹۱
زیان دهی	Loss	-۰/۰۱۶۳	۰/۰۳۸۸	-۰/۴۱۷۹	۰/۶۸۶۹	۱/۳۰
پیچیدگی شرکت	Complex	۰/۲۱۵۳	۰/۰۳۷۴	۵/۷۴۶۶	۰/۰۰۰۴	۱/۱۵
ریسک ذاتی	ARINV	۰/۱۱۶۰	۰/۰۷۱۵	۱/۶۲۱۴	۰/۱۴۳۶	۱/۴۹
نسبت سریع	Quick	-۰/۰۹۱۳	۰/۰۲۲۵	-۴/۰۴۳۸	۰/۰۰۳۷	۱/۲۹
نوع حسابرس	AUDITOR	۰/۵۲۶۲	۰/۰۳۴۹	۱۵/۰۵۵۰	۰/۰۰۰۰	۱/۸۰
تغییر حسابرس	CHANGE	-۰/۰۳۵۴	۰/۰۴۵۹	-۰/۷۷۱۶	۰/۴۶۲۵	۱/۷۱
مقدار ثابت	C	۰/۷۱۶۶	۰/۱۸۲۰	۳/۹۳۶۱	۰/۰۰۶۳	-
R ² تعدیل شده	۰/۷۸۱			معناداری آماره F	۰/۰۰۰۰	آماره دوربین واتسون ۱/۸۳

قبل از اقدام به آزمون فرضیه بایستی به تجزیه و تحلیل نتایج مدل پرداخت. سطح معناداری آماره F که ۰/۰۰۰۰ است؛ بیانگر معناداری مدل رگرسیونی است (آزمون F). همچنین ضریب تعیین تعدیل شده مدل حدود ۰/۷۸۱ بدین معناست که مجموع متغیرهای توضیحی (یعنی متغیرهای مستقل و کنترلی) قادر به توضیح تقریباً ۷۸٪ از تغییرات متغیر وابسته هستند. آماره دوربین واتسون نیز با توجه به این که در بازه ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد می توان گفت خودهمبستگی وجود ندارد. افزون بر این مقادیر آماره عامل تورم واریانس (VIF) بیانگر عدم هم خطی شدید بین متغیرهای توضیحی مدل است؛ زیرا مقادیر آماره همگی کمتر از مقدار ۱۰ هستند.

فرضیه اول پژوهش بدین شکل طرح شده است: عدم اطمینان اقتصادی بر حق الزحمه حسابرسی تأثیر معناداری دارد. با توجه به این که سطح معناداری آماره t برای متغیر مستقل عدم اطمینان اقتصادی ۰/۰۰۳۵ است، می توان نتیجه گرفت که رابطه بین عدم اطمینان اقتصادی و حق الزحمه حسابرسی معنادار است؛ زیرا سطح معناداری آماره t کمتر از سطح خطای آزمون (۵٪ و همچنین ۱٪) است و در نتیجه فرض صفر آزمون مبنی بر عدم وجود ارتباط بین دو متغیر رد می شود و فرض مقابل که حاوی عدم رد ارتباط بین دو متغیر است پذیرفته می شود. با توجه به این که علامت ضریب رگرسیون متغیر مستقل مثبت است، در نتیجه نوع ارتباط بین دو متغیر مستقیم خواهد بود. به عبارت دیگر با افزایش عدم اطمینان اقتصادی، حق الزحمه حسابرسی مستقل نیز افزایش می یابد. این یافته نشان می دهد بازار خدمات حسابرسی نسبت به تغییرات شرایط کلان اقتصادی حساس است و حسابرسان در مواجهه با افزایش عدم اطمینان اقتصادی، حق الزحمه حسابرسی را برای جبران افزایش ریسک و هزینه های اضافی تعدیل می کنند. در مورد متغیرهای کنترلی مدل (۱) می توان بیان کرد، ارتباط مستقیم و معناداری بین متغیرهای اندازه، بازده دارایی ها، پیچیدگی شرکت و نوع حسابرس با حق الزحمه حسابرسی گزارش می شود.

۴-۳-۲- برآورد مدل (۲)

برای آزمون فرضیه اول پژوهش با استفاده از سنجه دوره تصدی مؤسسه حسابرسی از نتایج برآورد مدل (۲) در جدول

۱۱ استفاده شده است.

جدول ۱۱. نتایج برآورد مدل (۲) متغیر وابسته: سنجه دوره تصدی مؤسسه حسابرسی

نام متغیر	متغیر	ضریب رگرسیون	خطای استاندارد	آماره t	معناداری آماره t	VIF
عدم اطمینان اقتصادی	EPU	۰/۵۷۶۸	۰/۱۲۴۲	۴/۶۴۱۸	۰/۰۰۱۷	۱/۳۴
اندازه شرکت	Size	-۰/۰۰۶۲	۰/۰۲۲۹	-۰/۲۷۱۱	۰/۷۹۳۲	۲/۳۲
جریان نقدی	CFO	۰/۳۰۸۹	۰/۲۶۵۶	۱/۱۶۳۲	۰/۲۷۸۲	۲/۱۷
اهرم مالی	Lev	-۰/۱۷۶۸	۰/۲۴۸۴	-۰/۷۱۱۸	۰/۴۹۶۸	۳/۶۹
بازده دارایی	ROA	-۰/۵۳۱۱	۰/۳۳۴۵	-۱/۵۸۷۷	۰/۱۵۱۰	۳/۳۶
زیان دهی	Loss	-۰/۲۷۰۶	۰/۰۶۶۹	-۴/۰۴۳۲	۰/۰۰۳۷	۱/۷۱
پیچیدگی شرکت	Complex	۰/۰۳۴۷	۰/۰۵۵۳	۰/۶۲۷۵	۰/۵۴۷۸	۱/۳۹
ریسک ذاتی	ARINV	۰/۲۳۴۳	۰/۲۲۶۱	۱/۰۳۶۴	۰/۳۳۰۳	۱/۶۱
نسبت سریع	Quick	-۰/۰۴۷۳	۰/۰۲۶۰	-۱/۸۲۰۰	۰/۱۰۶۲	۱/۸۱
نوع حسابرس	AUDITOR	۹/۸۹۸۶	۰/۳۹۷۶	۲۴/۸۹۴۰	۰/۰۰۰۰	۱/۳۶
تغییر حسابرس	CHANGE	۱/۷۳۷۸	۰/۰۷۵۷	۲۲/۹۳۷۳	۰/۰۰۰۰	۱/۳۸
مقدار ثابت	c	۲/۴۴۶۸	۰/۴۴۴۸	۵/۴۹۹۸	۰/۰۰۰۶	-
R ² تعدیل شده		۰/۷۹۰		معناداری آماره F	۰/۰۰۰۰	آماره دورین واتسون ۱/۹۶

با توجه به نتایج برازش مدل (۲) طبق جدول ۱۱، سطح معناداری آماره F که ۰/۰۰۰۰ است بیانگر معناداری مدل رگرسیونی است. ضریب تعیین تعدیل شده مدل حدود ۰/۷۹۰ بدین معناست که مجموع متغیرهای توضیحی قادر به توضیح تقریباً ۷۹٪ از تغییرات متغیر وابسته هستند. آماره دورین واتسون نیز با توجه به این که در بازه ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد می توان گفت خودهمبستگی بین اجزا اخلاص وجود ندارد. افزون بر این مقادیر آماره عامل تورم واریانس (VIF) بیانگر عدم هم خطی شدید بین متغیرهای توضیحی مدل است؛ زیرا مقادیر آماره همگی کمتر از مقدار ۱۰ هستند. فرضیه دوم پژوهش بدین شکل طرح شده است: عدم اطمینان اقتصادی بر دوره تصدی مؤسسه حسابرسی تأثیر معناداری دارد. با توجه به این که سطح معناداری آماره t برای متغیر مستقل عدم اطمینان اقتصادی ۰/۰۰۱۷ است؛ می توان نتیجه گرفت که رابطه بین عدم اطمینان اقتصادی و دوره تصدی مؤسسه حسابرسی معنادار است و در نتیجه فرض صفر آزمون مبنی بر عدم وجود ارتباط بین دو متغیر رد می شود و فرض مقابل که حاوی عدم رد ارتباط بین دو متغیر است پذیرفته می شود. با توجه به این که علامت ضریب رگرسیون متغیر مستقل مثبت است، در نتیجه نوع ارتباط بین دو متغیر مستقیم خواهد بود. به عبارت دیگر با افزایش عدم اطمینان اقتصادی، دوره تصدی مؤسسه حسابرسی افزایش می یابد. یافته ها حاکی از آن است که در محیط های اقتصادی پرابهام، افزایش دوره تصدی مؤسسه حسابرسی نه به عنوان نشانه ای از تضعیف استقلال، بلکه به مثابه راهبردی عقلایی برای کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، کنترل ریسک و حفظ کیفیت حسابرسی قابل تفسیر است.

۳-۳-۴- برآورد مدل (۳)

برای آزمون فرضیه اول پژوهش با استفاده از سنجه کل اقلام تعهدی از نتایج برازش مدل (۳) در جدول ۱۲ استفاده شده است. با توجه به نتایج برازش مدل (۳) طبق جدول ۱۲، سطح معناداری آماره F که ۰/۰۰۰۰ است بیانگر معناداری مدل رگرسیونی است. ضریب تعیین تعدیل شده مدل ۰/۱۹۶ بدین معناست که مجموع متغیرهای توضیحی قادر به توضیح تقریباً ۲۰٪ از تغییرات متغیر وابسته هستند. آماره دورین واتسون نیز در بازه ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد و می توان گفت خودهمبستگی بین اجزا اخلاص وجود ندارد. افزون بر این مقادیر آماره عامل تورم واریانس (VIF) بیانگر عدم هم خطی

شدید بین متغیرهای توضیحی مدل است؛ زیرا مقادیر آماره همگی کمتر از مقدار ۱۰ هستند. فرضیه سوم پژوهش بدین شکل طرح شده است: عدم اطمینان اقتصادی بر اقلام تعهدی کل تأثیر معناداری دارد. با توجه به این که سطح معناداری آماره t برای متغیر مستقل عدم اطمینان اقتصادی ۰/۰۰۰۵ است؛ می توان نتیجه گرفت که رابطه بین عدم اطمینان اقتصادی و اقلام تعهدی کل معنادار است و در نتیجه فرض صفر آزمون مبنی بر عدم وجود ارتباط بین دو متغیر رد می شود و فرض مقابل که حاوی عدم رد ارتباط بین دو متغیر است پذیرفته می شود. با توجه به این که علامت ضریب رگرسیون متغیر مستقل مثبت است، در نتیجه نوع ارتباط بین دو متغیر مستقیم خواهد بود. به عبارت دیگر با افزایش عدم اطمینان اقتصادی، اقلام تعهدی کل افزایش می یابد. این یافته نشان می دهد در محیط های عدم اطمینان اقتصادی، افزایش اقلام تعهدی کل بازتابی از ترکیب رفتار فرصت طلبانه مدیریت و افزایش ناگزیر قضاوت های برآوردی در گزارشگری مالی است؛ به ویژه در بازار ایران با ضعف نسبی سازوکارهای نظارتی، که اثر بازدارندگی حسابرسی ممکن است به طور کامل بر افزایش عدم اطمینان غلبه نکند. به عبارت دیگر می توان بیان نمود با افزایش عدم اطمینان اقتصادی، کیفیت حسابرسی کاهش می یابد.

جدول ۱۲. نتایج برآورد مدل (۳) متغیر وابسته: سنج کل اقلام تعهدی

نام متغیر	متغیر	ضریب رگرسیون	خطای استاندارد	آماره t	معناداری آماره t	VIF
عدم اطمینان اقتصادی	EPU	۰/۱۷۰۷	۰/۰۴۴۸	۳/۸۱۱۵	۰/۰۰۰۵	۱/۳۱
اندازه شرکت	Size	۰/۰۰۲۱	۰/۰۰۲۱	۰/۹۹۷۹	۰/۳۱۸۶	۱/۴۲
جریان نقدی	CFO	-۰/۲۰۳۸	۰/۰۲۷۴	-۷/۴۱۵۵	۰/۰۰۰۰	۳/۶۹
اهرم مالی	Lev	۰/۰۶۷۸	۰/۰۲۰۴	۳/۳۰۹۴	۰/۰۰۱۰	۲/۴۷
بازده دارایی	ROA	۰/۳۲۴۶	۰/۰۳۰۴	۱۰/۶۷۱۴	۰/۰۰۰۰	۳/۲۱
زیان دهی	Loss	۰/۰۷۴۴	۰/۰۱۱۲	۶/۶۱۱۹	۰/۰۰۰۰	۱/۱۹
پیچیدگی شرکت	Complex	۰/۰۰۴۳	۰/۰۰۵۴	۰/۷۸۹۸	۰/۴۲۹۹	۱/۲۱
ریسک ذاتی	ARINV	۰/۰۲۶۴	۰/۰۱۶۶	۱/۵۸۳۲	۰/۱۱۳۸	۲/۴۱
نسبت سریع	Quick	۰/۰۱۱۷	۰/۰۰۴۲	۲/۷۶۸۲	۰/۰۰۵۸	۱/۲۵
نوع حسابرس	AUDITOR	۰/۰۰۱۷	۰/۰۰۷۷	۰/۲۳۰۵	۰/۸۱۷۷	۱/۸۴
تغییر حسابرس	CHANGE	-۰/۰۰۲۷	۰/۰۰۶۷	-۰/۴۱۴۶	۰/۶۷۸۵	۱/۷۹
مقدار ثابت	C	-۰/۰۲۲۸	۰/۰۳۱۶	-۰/۷۲۳۲	۰/۴۶۹۸	-
R^2 تعدیل شده		۰/۱۹۶		معناداری آماره F	۰/۰۰۰۰	آماره دورین واتسون ۱/۵۷

۴-۳-۴- برآورد مدل (۴)

برای آزمون فرضیه دوم پژوهش با متغیر وابسته حق الزحمه حسابرسی از نتایج برازش مدل (۴) در جدول ۱۳ استفاده شده است. با توجه به نتایج برازش مدل (۴) طبق جدول ۱۳، سطح معناداری آماره F که ۰/۰۰۰۰ است بیانگر معناداری مدل رگرسیونی است. ضریب تعیین تعدیل شده مدل حدود ۰/۶۳۸ بدین معناست که مجموع متغیرهای توضیحی قادر به توضیح تقریباً ۶۴٪ از تغییرات متغیر وابسته هستند. آماره دورین واتسون نیز در بازه ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد و می توان گفت خودهمبستگی بین اجزا اخلاص وجود ندارد. افزون بر این مقادیر آماره عامل تورم واریانس (VIF) بیانگر عدم هم خطی شدید بین متغیرهای توضیحی مدل است زیرا مقادیر آماره همگی کمتر از ۱۰ هستند. فرضیه دوم پژوهش بدین شکل طرح شده است: قدرت مدیرعامل، رابطه بین عدم اطمینان اقتصادی و حق الزحمه حسابرسی را تعدیل می کند. با توجه به این که سطح معناداری آماره t برای متغیر تعدیلی عدم اطمینان اقتصادی و قدرت مدیرعامل ۰/۰۰۰۳ است می توان نتیجه گرفت

که اثر تعدیلی قدرت مدیرعامل بر رابطه بین عدم اطمینان اقتصادی و حق الزحمه حسابرسی معنادار است و در نتیجه فرض صفر آزمون مبنی بر عدم وجود ارتباط بین دو متغیر رد می‌شود.

جدول ۱۳. نتایج برآورد مدل (۴) متغیر وابسته: سنجه حق الزحمه حسابرسی

نام متغیر	متغیر	ضریب رگرسیون	خطای استاندارد	آماره t	معناداری آماره t	VIF
عدم اطمینان اقتصادی	EPU	۳/۲۲۳۵	۱/۰۶۴۰	۳/۰۲۹۴	۰/۰۰۲۶	۲/۷۴
قدرت مدیرعامل	CEOP	-۰/۳۱۷۱	۰/۰۸۶۰	-۳/۶۸۶۵	۰/۰۰۰۹	۲/۸۰
عدم اطمینان اقتصادی × قدرت مدیرعامل	EPU×CEOP	-۰/۳۰۲۹	۰/۰۷۹۰	-۳/۸۳۲۵	۰/۰۰۰۳	۳/۵۳
اندازه شرکت	Size	۰/۳۷۴۷	۰/۰۱۸۱	۲/۰۶۷۳۵	۰/۰۰۰۰	۱/۶۴
جریان نقدی	CFO	-۰/۸۵۵۴	۰/۲۱۷۲	-۳/۹۳۷۲	۰/۰۰۰۱	۲/۰۱
اهرم مالی	Lev	-۰/۰۰۲۹	۰/۱۷۰۷	-۰/۰۱۷۰	۰/۹۸۶۴	۲/۴۴
بازده دارایی	ROA	۰/۵۴۴۸	۰/۲۴۴۱	۲/۲۳۲۱	۰/۰۲۶۰	۲/۹۲
زیان‌دهی	Loss	-۰/۰۵۳۵	۰/۰۹۶۲	-۰/۵۵۶۳	۰/۵۷۸۲	۱/۳۰
پیچیدگی شرکت	Complex	۰/۲۱۹۱	۰/۰۴۶۶	۴/۶۹۸۸	۰/۰۰۰۰	۱/۲۰
ریسک ذاتی	ARINV	۰/۰۱۰۱	۰/۱۳۷۳	۰/۰۷۳۶	۰/۹۴۱۳	۱/۴۹
نسبت سریع	Quick	-۰/۰۸۵۱	۰/۰۳۵۴	-۲/۴۰۳۱	۰/۰۱۶۶	۱/۳۱
نوع حسابرِس	AUDITOR	۰/۴۷۳۸	۰/۰۶۳۲	۷/۴۸۹۶	۰/۰۰۰۰	۱/۸۵
تغییر حسابرِس	CHANGE	۰/۰۴۷۱	۰/۰۵۴۷	۰/۸۶۱۴	۰/۳۸۹۳	۱/۷۲
مقدار ثابت	C	۱/۲۸۲۸	۰/۳۱۳۸	۴/۰۸۷۶	۰/۰۰۰۰	-
R ² تعدیل شده	۰/۶۳۸		معناداری آماره F	۰/۰۰۰۰	آماره دورین واتسون	۱/۶۵

۴-۳-۵- برآورد مدل (۵)

برای آزمون فرضیه دوم پژوهش با متغیر وابسته دوره تصدی مؤسسه حسابرسی از نتایج برازش مدل (۵) ارائه شده در جدول ۱۴ استفاده شده است.

جدول ۱۴. نتایج برآورد مدل (۵) متغیر وابسته: سنجه دوره تصدی مؤسسه حسابرسی

نام متغیر	متغیر	ضریب رگرسیون	خطای استاندارد	آماره t	معناداری آماره t	VIF
عدم اطمینان اقتصادی	EPU	۳/۵۸۰۰	۰/۶۸۸۱	۵/۲۰۲۵	۰/۰۰۰۰	۲/۷۶
قدرت مدیرعامل	CEOP	-۰/۰۴۷۴	۲/۳۲۰۶	-۰/۰۲۰۴	۰/۹۸۳۷	۲/۶۵
عدم اطمینان اقتصادی × قدرت مدیرعامل	EPU×CEOP	-۴/۵۸۶۴	۱/۰۹۹۶	-۴/۱۷۰۷	۰/۰۰۱۶	۴/۰۲
اندازه شرکت	Size	-۰/۱۶۴۶	۰/۱۴۳۶	-۱/۱۴۶۵	۰/۲۵۲۲	۲/۳۱
جریان نقدی	CFO	-۱/۵۲۴۶	۱/۸۱۳۹	-۰/۸۴۰۵	۰/۴۰۱۱	۲/۲۳
اهرم مالی	Lev	-۰/۸۹۴۲	۱/۳۹۲۵	-۰/۶۴۲۲	۰/۵۲۱۱	۳/۷۸
بازده دارایی	ROA	-۲/۵۲۱۷	۲/۰۰۳۱	-۱/۲۵۸۸	۰/۲۰۸۷	۳/۴۴
زیان‌دهی	Loss	-۱/۸۷۶۰	۰/۸۲۲۷	-۲/۲۸۰۲	۰/۰۲۳۱	۱/۷۴
پیچیدگی شرکت	Complex	۰/۳۷۳۱	۰/۳۸۰۴	۰/۹۸۰۸	۰/۳۲۷۲	۱/۴۳
ریسک ذاتی	ARINV	۱/۱۱۳۱	۱/۱۱۸۶	۰/۹۹۵۱	۰/۳۲۰۲	۱/۶۰
نسبت سریع	Quick	-۰/۱۷۱۱	۰/۲۷۵۸	-۰/۶۲۰۵	۰/۵۳۵۲	۱/۷۲
نوع حسابرِس	AUDITOR	۸/۰۵۸۳	۰/۴۶۹۴	۱۷/۱۶۶۴	۰/۰۰۰۰	۱/۳۶
تغییر حسابرِس	CHANGE	۳/۵۷۹۲	۰/۴۱۱۱	۸/۷۰۶۱	۰/۰۰۰۰	۱/۳۹
مقدار ثابت	C	۴/۵۹۰۵	۲/۴۸۲۲	۱/۸۴۹۳	۰/۰۶۵۱	-
R ² تعدیل شده	۰/۶۵۹		معناداری آماره F	۰/۰۰۰۰	آماره دورین واتسون	۲/۲۹

با توجه به نتایج برازش مدل (۵) طبق جدول ۱۴ سطح معناداری آماره F که ۰/۰۰۰۰ است بیانگر معناداری مدل رگرسیونی است. ضریب تعیین تعدیل شده مدل حدود ۰/۶۵۹ بدین معناست که مجموع متغیرهای توضیحی قادر به توضیح تقریباً ۶۶٪ از تغییرات متغیر وابسته هستند. آماره دوربین واتسون نیز در بازه ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد و می‌توان گفت خودهمبستگی بین اجزا اخلاص وجود ندارد. افزون بر این مقادیر آماره عامل تورم واریانس (VIF) بیانگر عدم هم‌خطی شدید بین متغیرهای توضیحی مدل است زیرا مقادیر آماره همگی کمتر از مقدار ۱۰ هستند. فرضیه دوم پژوهش بدین شکل طرح شده است: قدرت مدیرعامل، رابطه بین عدم اطمینان اقتصادی و دوره تصدی مؤسسه حسابرسی را تعدیل می‌کند. با توجه به این که سطح معناداری آماره t برای متغیر تعامل عدم اطمینان اقتصادی و قدرت مدیرعامل ۰/۰۰۱۶ است می‌توان نتیجه گرفت که اثر تعدیلی قدرت مدیرعامل بر رابطه بین عدم اطمینان اقتصادی و دوره تصدی مؤسسه حسابرسی معنادار است و در نتیجه فرض صفر آزمون مبنی بر عدم وجود ارتباط بین دو متغیر رد می‌شود و فرضیه پژوهش رد نمی‌شود.

۴-۳-۶- برآورد مدل (۶)

برای آزمون فرضیه دوم با متغیر وابسته اقلام تعهدی کل از نتایج برازش مدل (۶) ارائه شده در جدول ۱۵ استفاده شده است.

جدول ۱۵. نتایج برآورد مدل (۶) متغیر وابسته: سنج کل اقلام تعهدی

نام متغیر	متغیر	ضریب رگرسیون	خطای استاندارد	آماره t	معناداری آماره t	VIF
عدم اطمینان اقتصادی	EPU	-۰/۰۰۸۸	۰/۰۴۵۹	-۰/۱۹۲۱	۰/۸۵۲۴	۳/۱۹
قدرت مدیرعامل	CEOP	۰/۰۴۲۱	۰/۰۱۸۳	۲/۲۹۰۳	۰/۰۵۱۲	۳/۶۸
عدم اطمینان اقتصادی × قدرت مدیرعامل	EPU×CEOP	-۰/۱۴۹۹	۰/۰۸۷۳	-۱/۷۱۶۹	۰/۱۲۴۳	۴/۷۴
اندازه شرکت	Size	۰/۰۰۲۸	۰/۰۰۲۲	۱/۲۷۶۲	۰/۲۳۷۷	۱/۶۰
جریان نقدی	CFO	-۰/۲۵۶۴	۰/۰۹۷۳	-۲/۶۳۴۶	۰/۰۳۰۰	۳/۸۸
اهرم مالی	Lev	۰/۰۵۷۵	۰/۰۱۸۸	۳/۰۶۰۵	۰/۰۱۵۶	۲/۵۴
بازده دارایی	ROA	۰/۳۱۳۹	۰/۰۸۹۵	۳/۵۰۷۲	۰/۰۰۸۰	۳/۴۶
زیان‌دهی	Loss	۰/۰۷۵۸	۰/۰۱۱۴	۶/۶۰۷۵	۰/۰۰۰۲	۱/۲۰
پیچیدگی شرکت	Complex	۰/۰۰۶۹	۰/۰۰۵۹	۱/۱۵۶۹	۰/۲۸۰۷	۱/۳۱
ریسک ذاتی	ARINV	۰/۰۱۱۲	۰/۰۱۳۳	۰/۸۴۴۲	۰/۴۲۳۱	۲/۴۸
نسبت سریع	Quick	۰/۰۱۱۸	۰/۰۰۳۲	۳/۶۷۰۹	۰/۰۰۶۳	۱/۲۶
نوع حسابرس	AUDITOR	۰/۰۰۰۵	۰/۰۰۶۸	۰/۰۷۶۶	۰/۹۴۰۸	۱/۹۳
تغییر حسابرس	CHANGE	۰/۰۰۳۸	۰/۰۰۵۷	۰/۶۶۱۷	۰/۵۲۶۷	۱/۸۳
مقدار ثابت	C	-۰/۰۴۱۸	۰/۰۲۰۷	-۲/۰۱۱۹	۰/۰۷۹۰	-
R ² تعدیل شده	۰/۲۵۳	معناداری آماره F	۰/۰۰۰۰	آماره دوربین واتسون	۱/۷۳	

با توجه به نتایج برازش مدل (۶) طبق جدول ۱۵ سطح معناداری آماره F که ۰/۰۰۰۰ است بیانگر معناداری مدل رگرسیونی است. همچنین ضریب تعیین تعدیل شده مدل حدود ۰/۲۵۳ بدین معناست که مجموع متغیرهای توضیحی قادر به توضیح تقریباً ۲۵٪ از تغییرات متغیر وابسته هستند. آماره دوربین واتسون نیز با توجه به این که در بازه ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد می‌توان گفت خودهمبستگی بین اجزا اخلاص وجود ندارد. افزون بر این مقادیر آماره عامل تورم واریانس (VIF) بیانگر عدم هم‌خطی شدید بین متغیرهای توضیحی مدل است زیرا مقادیر آماره همگی کمتر از ۱۰ هستند. فرضیه دوم بدین شکل طرح شده است: قدرت مدیرعامل، رابطه بین عدم اطمینان اقتصادی و اقلام تعهدی کل را تعدیل می‌کند. با توجه به این که سطح معناداری آماره t برای متغیر تعامل عدم اطمینان اقتصادی و قدرت مدیرعامل ۰/۸۵۲۴ است می‌توان نتیجه

گرفت که اثر تعدیلی قدرت مدیرعامل بر رابطه بین عدم اطمینان اقتصادی و اقلام تعهدی کل معنادار نیست و در نتیجه فرض صفر آزمون مبنی بر عدم وجود ارتباط بین دو متغیر رد نمی‌شود و فرضیه پژوهش رد می‌شود.

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادهای کاربردی پژوهش

پژوهش حاضر تأثیر عدم اطمینان اقتصادی بر کیفیت حسابرسی (با استفاده از دو معیار ورودی کیفیت حسابرسی شامل حق‌الزحمه حسابرسی و دوره تصدی مؤسسه حسابرسی و یک معیار خروجی کیفیت حسابرسی شامل جمع کل اقلام تعهدی) را با تأکید بر نقش تعدیلی قدرت مدیرعامل در شرکت‌های عضو بورس اوراق بهادار تهران بررسی نموده است. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد ارتباط مثبت و معناداری بین عدم اطمینان اقتصادی و حق‌الزحمه حسابرسی وجود دارد که نشان می‌دهد عدم اطمینان اقتصادی باعث افزایش حق‌الزحمه حسابرسی می‌شود. این نتیجه با پژوهش‌های قبلی از جمله **پرساکیس و تساکالوس (۲۰۲۴)** و **ژانگ و همکاران (۲۰۱۸)** در تضاد بوده (این پژوهش‌ها رابطه معکوسی بین عدم اطمینان اقتصادی و حق‌الزحمه حسابرسی گزارش نمودند) و همسو با نتایج **لی و جئونگ (۲۰۲۴)**، **چنگ و سوتویاراک (۲۰۲۳)** و **عابدی‌صدقیانی و همکاران (۱۴۰۰)** است که رابطه مستقیمی بین عدم اطمینان اقتصادی و حق‌الزحمه حسابرسی گزارش نمودند. تفسیر یافته‌ها حاکی از آن است که در شرایط عدم اطمینان اقتصادی، حسابرسان تقاضای حق‌الزحمه بیشتری نمایند و برای کاهش مدیریت و اثرات منفی عدم اطمینان اقتصادی بر گزارشگری مالی تلاش بیشتری نمایند و همچنین به نوعی حق بیمه نیز برای مخاطرات احتمالی ناشی از تقلب صورت‌های مالی در شرایط عدم اطمینان دریافت می‌نمایند. در ادامه ارتباط بین عدم اطمینان اقتصادی و کیفیت حسابرسی با استفاده از سنجه دوره تصدی مؤسسه حسابرسی بررسی شد. نتایج آزمون‌های آماری بیانگر عدم رد فرضیه مذکور بود. به عبارت دیگر ارتباط مثبت و معناداری بین عدم اطمینان اقتصادی و دوره تصدی مؤسسه حسابرسی گزارش شد که نشان می‌دهد عدم اطمینان اقتصادی باعث افزایش دوره تصدی مؤسسات حسابرسی می‌شود. در توجیه این نتیجه باید بیان نمود که حسابرس در طول زمان، دانش تخصصی از کسب و کار، ریسک‌ها و سیستم‌های شرکت به دست می‌آورد. در شرایط بی‌ثباتی و با بالاتر رفتن دوره تصدی حسابرسی، ارزش این دانش و تخصص بالاتر می‌رود و شرکت‌ها نمی‌خواهند این سرمایه را از دست بدهند. از طرفی دیگر و بر اساس نظریه هزینه معاملات، در شرایط عدم اطمینان، هزینه‌های جستجو، ارزیابی و انعقاد قرارداد با حسابرس جدید افزایش می‌یابد. شرکت‌ها برای کاهش ریسک و هزینه‌های معاملاتی، تمایل بیشتری به تمدید رابطه با حسابرس موجود دارند. نتیجه بدست آمده از آزمون این مدل با پژوهش **ویلیامز (۲۰۲۵)** و **چانگ و همکاران (۲۰۱۹)** مطابقت دارد؛ اما با پژوهش **پرساکیس و تساکالوس (۲۰۲۴)** همخوانی ندارد. به عنوان سنجه سوم برای کیفیت حسابرسی، ارتباط بین عدم اطمینان اقتصادی و اقلام تعهدی کل بررسی شد. نتایج آزمون‌های آماری بیانگر عدم رد این فرضیه بود. به عبارت دیگر عدم اطمینان اقتصادی منجر به افزایش اقلام تعهدی کل می‌شود. دلیل این افزایش می‌تواند این باشد که شرکت‌ها در شرایط بی‌ثباتی سعی می‌کنند با استفاده از اقلام تعهدی، سود را پایدار نشان دهند تا اعتماد سرمایه‌گذاران را حفظ کنند و با استفاده از این اقلام جلوی نقض قراردادهای بدهی را بگیرند. این نتیجه با پژوهش **سالم دزفولی و همکاران (۱۳۹۸)** و **نورانی و شمس‌الدینی (۱۴۰۳)** همسو است.

در ادامه اثر تعدیلی قدرت مدیرعامل در ارتباط بین عدم اطمینان اقتصادی و حق‌الزحمه حسابرسی بررسی شد. نتایج آزمون‌های آماری نشان داد قدرت مدیرعامل رابطه مثبت بین عدم اطمینان اقتصادی و حق‌الزحمه حسابرسی را تضعیف

می‌نماید. انتظار می‌رود عدم اطمینان اقتصادی از طریق افزایش ریسک ذاتی و ریسک کنترل شرکت، منجر به افزایش تلاش حسابرس و در نتیجه حق الزحمه حسابرسی بالاتر شود. اما قدرت مدیرعامل می‌تواند این رابطه را تضعیف کند. دلیل آن این است که قدرت مدیرعامل می‌تواند منابع عدم اطمینان یا پیامدهای آن را از طریق افزایش شفافیت اطلاعاتی برای حسابرس کاهش دهد و حق الزحمه حسابرس افزایش کمتری داشته باشد. همچنین می‌توان بیان نمود مدیرعامل قدرتمند، قدرت چانه‌زنی بالایی دارد و در راستای کاهش هزینه‌های نمایندگی در راستای منافع خود حتی در شرایط عدم اطمینان اقتصادی مانع از افزایش حق الزحمه حسابرسی می‌شود. این نتیجه بدست آمده با پژوهش‌های قبلی از جمله **پرساکیس و تساکالوس (۲۰۲۴)** مطابقت دارد و در پژوهش‌های داخلی تاکنون بررسی نشده است. در فرضیه بعدی و بر اساس نتایج حاصل، قدرت مدیرعامل رابطه بین عدم اطمینان اقتصادی و دوره تصدی حسابرس را نیز تضعیف نمود که این امر می‌تواند ناشی از تغییر در راستای نظارت کمتر حسابرسان از سوی مدیران قدرتمند برای انجام رفتارهای فرصت طلبانه آنها باشد که با نتایج پژوهش **پرساکیس و تساکالوس (۲۰۲۴)** همسو است.

بر اساس نتایج حاصل از پژوهش، تعدیل رابطه مثبت بین عدم اطمینان اقتصادی و اقلام تعهدی کل از طریق قدرت مدیرعامل، رد شده است و نتایج، رابطه معناداری را در این خصوص نشان نمی‌دهد. البته قابل ذکر است که نتایج آزمون این مدل با حدود ۱۰٪ معنادار است؛ اما جهت آن نیز علی‌رغم رد آن، قابل توجه است که این رابطه را تقویت می‌نماید. یعنی مدیران عامل قدرتمند در دوره عدم اطمینان اقتصادی که اقلام تعهدی افزایش می‌یابد، این افزایش را تشدید می‌نمایند و این امر می‌تواند در راستای رفتارهای فرصت طلبانه آنها تفسیر شود که شرایط عدم اطمینان اقتصادی را محیط مناسبی برای آن می‌دانند.

با توجه به نتایج بدست آمده در مجموع عدم اطمینان اقتصادی بر کیفیت حسابرسی تأثیر دارد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد حسابرس در پاسخ به ریسک بالاتر ناشی از عدم اطمینان اقتصادی، تلاش بیشتری می‌کند (حق الزحمه بالاتر) و دانش خود را نسبت به واحد مورد رسیدگی با دوره تصدی طولانی‌تر ارتقاء می‌بخشد، اما به دلیل افزایش شدید ریسک ذاتی و تقاضا برای مدیریت سود توسط شرکت، کیفیت گزارش‌گری مالی (اقلام تعهدی) لزوماً بهبود نمی‌یابد و این نشان می‌دهد در شرایط عدم اطمینان اقتصادی، علیرغم بالا بردن معیارهای ورودی کیفیت حسابرسی (فرآیند)، اما معیار خروجی کیفیت حسابرسی بهبود نیافته است. بنابراین به مجامع عمومی شرکت‌ها توصیه می‌شود در زمان افزایش عدم اطمینان اقتصادی اهمیت بیشتری نسبت به کیفیت حسابرسی و کیفیت گزارش‌گری مالی قائل شوند تا بتوانند منابع مالی مورد نیاز (که در زمان عدم اطمینان اقتصادی این نیاز افزایش می‌یابد) را با سهولت بیشتر و هزینه کمتری جذب نمایند. پژوهش حاضر دارای پیامدهای کاربردی برای نهادهای استاندارد‌گذار و مؤسسات حسابرسی است و بر اساس نتایج آن، در شرایط عدم اطمینان اقتصادی، با افزایش ریسک حسابرسی ضرورت بازنگری در استانداردهای ارزیابی ریسک، تعیین حق الزحمه و تداوم روابط حسابرسی احساس می‌شود. به پژوهشگران آتی توصیه می‌شود در پژوهشی تأثیر متغیرهای تعدیل‌گری مانند چرخه عمر بر رابطه بین عدم اطمینان اقتصادی و کیفیت حسابرسی را بررسی نمایند. در این پژوهش عدم افشای حق الزحمه توسط بیشتر شرکت‌ها باعث تورش نمونه‌گیری شده و باعث می‌شود تنها شرکت‌هایی که این حق الزحمه را افشا نموده‌اند در بررسی‌ها لحاظ شوند. در نتیجه جامعه آماری مورد بررسی ممکن است دچار سوگیری نمونه‌گیری و نتایج تحت تأثیر قرار بگیرد و لازم است به این نکته توجه شود.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت و این موضوع مورد تأیید همه آنهاست.

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان در مقاله سهم و نقش یکسان داشته‌اند.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

حامی مالی

نویسندگان هیچگونه حمایت مالی برای تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله دریافت نکرده‌اند.

تقدیر و تشکر

پژوهشگران بر خود لازم می‌دانند که از تمام کسانی که در انجام این پژوهش یاری‌رسان بوده‌اند، کمال سپاسگزاری را به عمل آورند.

منابع

- افلاطونی، عباس، کاظمی، پریش و خطیری، محمد (۱۴۰۱). مقایسه سرعت تعدیل نگهداشت وجه نقد در دوران رونق و رکود اقتصادی. *راہبرد مدیریت مالی*، ۱۰(۲)، ۱۶۰-۱۴۱. DOI: 10.22051/JFM.2022.37631.2596
- جودی، سمیرا و منصورفر، غلامرضا (۱۳۹۸). عدم تقارن اطلاعاتی، ابعاد درونی و بیرونی کیفیت حاکمیت شرکتی: ارتقاء یا تضعیف کیفیت حسابرسی؟ *مجله دانش حسابداری*، ۱۰(۳)، ۲۳۱-۱۹۹. DOI: 10.22103/JAK.2019.12497.2751
- خواجوی، شکرالله، ویسی حصار، ثریا و غیوری مقدم، علی (۱۴۰۳). تأثیر قدرت مدیرعامل بر خوانایی گزارش‌های مالی با تأکید بر نقش مدیریت سود و سرمایه‌گذاران نهادی. *مجله دانش حسابداری*، ۱۵(۴)، ۲۰-۱. DOI: 10.22103/jak.2024.22274.3953
- رحیمی، علیرضا و فروغی، عارف (۱۳۹۸). بررسی تأثیر مکانیزم‌های کنترلی بر رابطه بین قدرت مدیرعامل و ارزش شرکت. *پیشرفت‌های حسابداری*، ۱۱(۲)، ۱۵۱-۱۸۲. DOI: 10.22099/JAA.2019.32078.1810
- رضائی پیتنه‌نوئی، یاسر و غلامرضا پور، محمد (۱۴۰۱). قدرت مدیرعامل و بهره‌وری نیروی کار شرکت: آزمون تجربی نظریه تورنمنت. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۹(۱)، ۹۶-۱۱۲. DOI: 10.22059/ACCTGREV.2021.313035.1008461
- سالم دزفولی، بابک، صالحی، اله کرم، جرجزاده، علیرضا و نصیری، سعید (۱۳۹۸). بررسی تأثیر عدم اطمینان اقتصادی بر مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی و مدیریت سود واقعی. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۸(۳۰)، ۹۵-۱۱۶. https://www.jmaak.ir/article_14299.html?lang=fa
- شاه‌مرادی، نسیم و طباطبایی‌نسب، زهره (۱۴۰۰). بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر رابطه نااطمینانی اقتصادی و مدیریت سود ناشی از اقلام تعهدی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *پژوهش‌های حسابداری مالی*، ۱۳(۱)، ۶۷-۸۶. DOI: 10.22108/far.2021.125552.1683
- عابدی صدقیانی، بابک، واعظ، سیدعلی، مظاهری، اسماعیل، انواری، ابراهیم (۱۴۰۰). بررسی رابطه بین کاهش حق‌الزحمه حسابرسی در دوران بحران اقتصادی با کیفیت حسابرسی. *دانش حسابرسی*، ۲۱(۴)، ۴۹۳-۴۷۰. <http://danesh.dmk.ir/article-1-2681-fa.html>
- عرب، روح‌اله، غلامرضا پور، محمد، امیرنیا، نرجس و کاظمی، سیدپوریا (۱۴۰۰). قدرت مدیرعامل، مالکیت خانوادگی و حق‌الزحمه حسابرسی: واکاوی نظریه‌های همسویی و سنگربندی. *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، ۱۸(۷۰)، ۱۹۳-۱۶۷. doi.org/10.22054/qjma.2021.52432.2154
- غنی‌زاده، بهرام، دستگیر، محسن و سروش یار، افسانه (۱۴۰۰). تأثیر دانش مالی مدیران عامل بر کیفیت حسابرسی با در نظر گرفتن اثر تعدیل‌کننده توانایی مدیریت. *پیشرفت‌های حسابداری*، ۱۳(۱)، ۲۹۹-۳۳۴. DOI: 10.22099/JAA.2021.41488.2166
- فتاحی نافچی، حسن، جودکی، محمد و منصوریان، زینب (۱۴۰۲). تأثیر قدرت مدیرعامل بر خوانایی گزارشگری مالی با در نظر گرفتن نقش تعدیلگری سودآوری و راهبری شرکتی. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۳۰(۴)، ۷۴۶-۷۲۵. DOI: 10.22059/ACCTGREV.2024.364836.1008854

لاری دشت بیاض، محمود و اورادی، جواد (۱۳۹۶). بررسی رابطه بین دوره تصدی و دانش مالی مدیرعامل با حق الزحمه حسابرسی. بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۲۴(۱)، ۸۱-۱۰۲. DOI: 10.22059/ACCTGREV.2017.61845

مرفوع، محمد و حسنی‌القار، مسعود (۱۳۹۶). رابطه کیفیت اقلام تعهدی و عدم تقارن اطلاعاتی در شرایط عدم اطمینان محیطی. دانش حسابرسی، ۱۷(۶۸)، ۱۴۹-۱۶۸. <https://danesh.dmk.ir/article-1-1624-fa.html>

نورانی، حسین و شمس‌الدینی، مصطفی (۱۴۰۳). بررسی تأثیر گزارشگری مالی محافظه کارانه بر رابطه بین عدم اطمینان محیطی و ناهنجاری اقلام تعهدی. مجله دانش حسابداری، ۱۵(۱)، ۴۶-۲۵. DOI: 10.22103/JAK.2023.21412.3880

References

- Abedi Sedghiani, B., Vaez, S. A., Mazaheri, E., & Anvari, E. (2021). Investigating the relationship between the reduction of audit fees during economic crises and audit quality. *Audit Knowledge*, 21(4), 470–493. <http://danesh.dmk.ir/article-1-2681-fa.html> [In Persian].
- Adiwibowo, A. S., & Nurmala, P. (2023). The role of the company life cycle on chief executive officer power and earnings management. *Accounting Analysis Journal*, 12(1), 1–10. <https://doi.org/10.15294/aa.v12i1.66514>
- Aflatooni, A., Kazemi, P., & Khatiri, M. (2022). Comparing the cash holdings speed of adjustment during economic prosperities and recessions. *Financial Management Strategy*, 10(3), 141–160. <https://doi.org/10.22051/JFM.2022.37631.2596> [In Persian].
- Alharasis, E. E., Abeer, F. A., & Hussainey, K. (2024). Key audit matters and auditing quality in the era of the COVID-19 pandemic: The case of Jordan. *International Journal of Law and Management*, 66, 417–446. <https://doi.org/10.1108/IJLMA-11-2023-0248>
- Alharasis, E. E., & Mustafa, F. (2023). The effect of the COVID-19 epidemic on auditing quality and the reaction of family vs. non-family businesses to COVID-19: The case of Jordan. *Journal of Family Business Management*, 14, 405–430. <https://doi.org/10.1108/JFBM-03-2023-0035>
- Al-Thaqeb, S. A., & Algharabali, B. G. (2019). Economic policy uncertainty: A literature review. *The Journal of Economic Asymmetries*, 20, e00133. <https://doi.org/10.1016/j.jeca.2019.e00133>
- Altunbas, Y., Gambacorta, L., Reghezza, A., & Velliscig, G. (2022). Does gender diversity in the workplace mitigate climate change? *Journal of Corporate Finance*, 77, 102303. [10.1016/j.jcorpfin.2022.102303](https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2022.102303)
- Arab, R., Gholamrezapoor, M., Amirnia, N., & Kazemi, S. P. (2021). CEO power, family ownership and audit fees: Analysis of alignment and entrenchment theories. *Empirical Studies in Financial Accounting*, 18(70), 167–193. <https://doi.org/10.22054/qjma.2021.52432.2154> [In Persian].
- Baker, S. R., Bloom, N., & Davis, S. J. (2016). Measuring economic policy uncertainty. *The Quarterly Journal of Economics*, 131(4), 1593–1636. <https://doi.org/10.1093/qje/qjw024>
- Becker, C. L., DeFond, M. L., Jambalvo, J., & Subramanyam, K. R. (1998). The effect of audit quality on earnings management. *Contemporary Accounting Research*, 15(1), 1–24. [10.1111/j.1911-3846.1998.tb00547.x](https://doi.org/10.1111/j.1911-3846.1998.tb00547.x)
- Bell, T. B., Peecher, M. E., & Solomon, I. (2001). *The 21st-century public company audit: Conceptual elements of KPMG's global audit methodology*. KPMG LLP. <https://pdfcoffee.com/kittc-kpmg-global-audit-methodology-pdf-free.html>
- Brasel, K. R., Doxey, M. M., Grenier, J. H., & Reffett, A. (2016). Risk disclosure preceding negative outcomes: The effects of reporting critical audit matters on judgments of auditor liability. *The Accounting Review*, 91(5), 1345–1362. <https://doi.org/10.2308/accr-51380>
- Carcello, J. V., Neal, T. L., Palmrose, Z. V., & Scholz, S. (2011). CEO involvement in selecting board members, audit committee effectiveness, and restatements. *Contemporary Accounting Research*, 28(2), 396–430. <https://doi.org/10.1111/j.1911-3846.2010.01052.x>
- Chang, W. C., Choy, H. L., Lin, H. Y., & Koo, M. (2019). The determinants and effects of clients following audit partners who switch audit firms. *European Accounting Review*, 28(3), 541–571. [10.1080/09638180.1509014](https://doi.org/10.1080/09638180.1509014)
- Chao, C. C., Hu, M., Munir, Q., & Li, T. (2017). The impact of CEO power on corporate capital structure: New evidence from dynamic panel threshold analysis. *International Review of Economics & Finance*, 51, 107–120. <https://doi.org/10.1016/j.iref.2017.05.010>
- Chen, J., Duh, R., Wu, C., & Yu, L. (2019). Macroeconomic uncertainty and audit pricing. *Accounting Horizons*, 33(3), 75–97. <https://doi.org/10.2308/acch-52423>

- Cheng, M., & Sutunarak, C. (2023). Impact of economic policy uncertainty on audit fees: Evidence from Chinese listed companies. *Problems and Perspectives in Management*, 21(3), 682–697. [10.21511/ppm.21\(3\).2023.53](https://doi.org/10.21511/ppm.21(3).2023.53)
- Clinch, G., Stokes, D., & Zhu, T. (2012). Audit quality and information asymmetry between traders. *Accounting & Finance*, 52(3), 743–765. <https://doi.org/10.1111/j.1467-629X.2011.00411.x>
- Cohen, J. R., Gaynor, L. M., Krishnamoorthy, G., & Wright, A. M. (2011). The impact of CEO influence on audit committee independence on auditor judgments. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 30(3), 129–147. <https://doi.org/10.2308/ajpt-10146>
- DeAngelo, L. E. (1981). Auditor size and audit quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3(3), 183–199. [https://doi.org/10.1016/0165-4101\(81\)90002-1](https://doi.org/10.1016/0165-4101(81)90002-1)
- DeFond, M., & Zhang, J. (2014). A review of archival auditing research. *Journal of Accounting and Economics*, 58(2–3), 275–326. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2014.09.002>
- Dokas, I., Oikonomou, G., Panagiotidis, M., & Spyromitros, E. (2023). Macroeconomic and uncertainty shocks' effects on energy prices: A comprehensive literature review. *Energies*, 16(3), 1491. <https://doi.org/10.3390/en16031491>
- Eriqat, I. O. A., Tahir, M., & Zulkafli, A. H. (2023). Do corporate governance mechanisms matter to the reputation of financial firms? Evidence from emerging markets. *Cogent Business & Management*, 10(1), 2181187. <https://doi.org/10.1080/23311975.2023.2181187>
- Faccio, M., Marchica, M. T., & Mura, R. (2016). CEO gender, corporate risk-taking, and the efficiency of capital allocation. *Journal of Corporate Finance*, 39, 193–209. <https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2016.02.008>
- Fatahi Nafchi, H., Joodaki, M., & Mansoorian, Z. (2023). The impact of CEO power on financial reporting readability: Exploring the moderating influence of earnings performance and corporate governance. *Accounting and Auditing Review*, 30(4), 725–746. <https://doi.org/10.22059/ACCTGREV.2024.364836.1008854> [In Persian].
- Finkelstein, S. (1992). Power in top management teams: Dimensions, measurement, and validation. *Academy of Management Journal*, 35(3), 505–538. <https://doi.org/10.2307/256485>
- Fischer, H. M., & Pollock, T. G. (2004). Effects of social capital and power on surviving transformational change: The case of initial public offerings. *Academy of Management Journal*, 47(4), 463–481. [10.2307/20159597](https://doi.org/10.2307/20159597)
- Fossung, M. F., Mukah, S. T., Berthelo, K. W., & Nsai, M. E. (2022). The demand for external audit quality: The contribution of agency theory in the context of Cameroon. *Accounting and Finance Research*, 11(1), 1–13. <https://doi.org/10.5430/afr.v11n1p13>
- Francis, J. R., & Krishnan, J. (1999). Accounting accruals and auditor reporting conservatism. *Contemporary Accounting Research*, 16(1), 135–165. <https://doi.org/10.1111/j.1911-3846.1999.tb00577.x>
- Francis, J. R., & Yu, M. D. (2009). Big Four office size and audit quality. *The Accounting Review*, 84(5), 1521–1552. <https://doi.org/10.2308/accr.2009.84.5.1521>
- Ghanizadeh, B., Dastgir, M., & Soroushyar, A. (2021). The effect of CEO's financial knowledge on audit quality: Considering the moderating effect of managerial ability on CEO's economic knowledge. *Journal of Accounting Advances*, 13(1), 299–334. <https://doi.org/10.22099/JAA.2021.41488.2166> [In Persian].
- Gul, F. A., Chen, C. J. P., & Tsui, J. S. L. (2009). Discretionary accounting accruals, managers' incentives, and audit quality. *Contemporary Accounting Research*, 26(2), 351–377. <https://doi.org/10.1506/686E-NF2J-73X6-G540>
- Habib, A., & Hossain, M. (2013). CEO/CFO characteristics and financial reporting quality: A review. *Research in Accounting Regulation*, 25(1), 88–100. <https://doi.org/10.1016/j.racreg.2012.11.002>
- Hakim, F., & Omri, M. A. (2010). Quality of the external auditor, information asymmetry, and bid-ask spread: The case of listed Tunisian firms. *International Journal of Accounting & Information Management*, 18(1), 5–18. <https://doi.org/10.1108/18347641011023243>
- Han, S., Nanda, V. K., & Silveri, S. (2016). CEO power and firm performance under pressure. *Financial Management*, 45(2), 369–400. <https://doi.org/10.1111/fima.12127>
- Haynes, K. T., Zattoni, A., Boyd, B. K., & Minichilli, A. (2019). Figureheads or potentates? CEO power and board oversight in the context of Sarbanes–Oxley. *Corporate Governance: An International Review*, 27(6), 402–426. <https://doi.org/10.1111/corg.12293>
- Hillegeist, S. A. (1999). Financial reporting and auditing under alternative damage apportionment rules. *The Accounting Review*, 74(3), 347–369. <https://doi.org/10.2308/accr.1999.74.3.347>
- Hoskisson, R. E., Chirico, F., Zyung, D., & Gambeta, E. (2017). Managerial risk taking: A multi-theoretical review and future research agenda. *Journal of Management*, 43(1), 137–169. <https://doi.org/10.1177/0149206316671583>

- Irwin, K., Gilstrap, C., McDowell, W., Drnevich, P., & Gorbett, A. (2022). How knowledge and uncertainty affect strategic international business investment decisions: Implications for cross-border mergers and acquisitions. *Journal of Business Research*, 139, 831–842. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.10.001>
- Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs, and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305–360. [https://doi.org/10.1016/0304-405X\(76\)90026-X](https://doi.org/10.1016/0304-405X(76)90026-X)
- Jiraporn, P., Chintrakarn, P., & Liu, Y. (2012). Capital structure, CEO dominance, and corporate performance. *Journal of Financial Services Research*, 42(3), 139–158. <https://doi.org/10.1007/s10693-011-0109-8>
- Joudi, S., & Mansourfar, G. (2019). Information asymmetry, internal and external dimensions of corporate governance quality: Improving or worsening audit quality? *Journal of Accounting Knowledge*, 10(3), 199–231. <https://doi.org/10.22103/JAK.2019.12497.2751> [In Persian].
- Khajavi, S., Weysihsar, S., & Ghayouri Moghaddam, A. (2024). The effect of the CEO's power on the readability of financial reports with an emphasis on the role of earnings management and institutional investors. *Journal of Accounting Knowledge*, 15(4), 1–20. <https://doi.org/10.22103/jak.2024.22274.3953> [In Persian].
- Khoo, J., & Cheung, A. (2021). Does geopolitical uncertainty affect corporate financing? Evidence from MIDAS regression. *Global Finance Journal*, 47, 100519. <https://doi.org/10.1016/j.gfj.2020.100519>
- Krishnan, G. V., & Yang, J. S. (2009). Recent trends in audit reports and earnings quality: The role of auditor tenure and industry specialization. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 28(3), 1–28. <https://papers.ssrn.com/1347649>
- Lari Dasht Bayaz, M., & Oradi, J. (2017). The investigation of the association between CEO tenure and financial expertise and audit fees. *Accounting and Auditing Review*, 24(1), 81–102. [10.22059/ACCTGREV.2017.61845](https://doi.org/10.22059/ACCTGREV.2017.61845) [In Persian].
- Lee, H., & Jeong, S. W. T. (2024). Economic policy uncertainty, audit quality, and earnings manipulation. *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, 31(2), 269–299. <https://doi.org/10.1080/16081625.2023.2228836>
- Lei, L., & Luo, Y. (2023). Political/policy uncertainty, corporate disclosure, and information asymmetry. *Accounting Perspectives*, 22(1), 87–110. <https://doi.org/10.1111/1911-3838.12317>
- Li, C., Huo, M., Li, C., Li, G., & Liu, R. (2023). Economic policy uncertainty and enterprise strategic change: Evidence from China. *Strategic Change*, 32(2), 125–137. <https://doi.org/10.1002/jsc.2549>
- Marfoue, M., & Hassani Al-Ghar, M. (2017). The relationship between accruals quality and information asymmetry under environmental uncertainty. *Audit Knowledge*, 17(68), 149–168. <http://danesh.dmk.ir/article-1-1624-fa.html> [In Persian].
- Nagar, V., Schoenfeld, J., & Wellman, L. (2019). The effect of economic policy uncertainty on investor information asymmetry and management disclosures. *Journal of Accounting and Economics*, 67(1), 36–57. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2018.08.011>
- Nourani, H., & Shamsoddini, M. (2024). The effect of conservative financial reporting on the relationship between environmental uncertainty and accrual anomaly. *Journal of Accounting Knowledge*, 15(1), 25–46. <https://doi.org/10.22103/JAK.2023.21412.3880> [In Persian].
- Persakis, A., & Tsakalos, I. (2024). Navigating the storm: How economic uncertainty shapes audit quality in BRICS nations amid CEO power dynamics. *Journal of Risk and Financial Management*, 17(7), 307. <https://doi.org/10.3390/jrfm17070307>
- Rahimi, A., & Forughi, A. (2019). Control mechanisms, CEO power, and firm value. *Journal of Accounting Advances*, 11(2), 151–182. <https://doi.org/10.22099/JAA.2019.32078.1810> [In Persian].
- Rezaei Pitenoei, Y., & Gholamrezapoor, M. (2022). CEO power and labor productivity: An experimental test of tournament theory. *Accounting and Auditing Review*, 29(1), 96–112. [10.22059/ACCTGREV.2021.1008461](https://doi.org/10.22059/ACCTGREV.2021.1008461) [In Persian].
- Salem Dezfuli, B., Salehi, A., Jorjorzadeh, A., & Nasiri, S. (2019). The effect of economic uncertainty on accrual-based earnings management and real earnings management. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 8(30), 95–116. https://www.jmaak.ir/article_14299.html?lang=fa [In Persian].
- Shabir, M., Jiang, P., Shahab, Y., & Wang, P. (2023). Geopolitical, economic uncertainty, and bank risk: Do CEO power and board strength matter? *International Review of Financial Analysis*, 87, 102603. <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2023.102603>
- Shahab, Y., Gull, A. A., Ahsan, T., & Mushtaq, R. (2022). CEO power and the decoupling of corporate social responsibility. *Applied Economics Letters*, 29(21), 1965–1969. <https://doi.org/10.1080/13504851.2021.1966368>

- Shahmoradi, N., & Tabatabaieinasab, Z. (2021). The effect of audit quality on the relationship between economic uncertainty and accrual-based earnings management in listed companies on the Tehran Stock Exchange. *Financial Accounting Research*, 13(1), 67–86. <https://doi.org/10.22108/far.2021.125552.1683> [In Persian].
- Shan, Y. G. (2014). The impact of internal governance mechanisms on audit quality: A study of large listed companies in China. *International Journal of Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, 10(1), 68–90. <https://doi.org/10.1504/IJAPE.2014.059183>
- Simunic, D. A. (1980). The pricing of audit services: Theory and evidence. *Journal of Accounting Research*, 18(1), 161–190. <https://doi.org/10.2307/2490397>
- Stewart, J., & Subramaniam, N. (2010). Internal audit independence and objectivity: Emerging research opportunities. *Managerial Auditing Journal*, 25(4), 328–360. <https://doi.org/10.1108/02686901011034162>
- Tang, L., & Wan, X. (2022). Economic policy uncertainty and stock price informativeness. *Pacific-Basin Finance Journal*, 75, 101856. <https://doi.org/10.1016/j.pacfin.2022.101856>
- Tessema, A. (2020). Audit quality, political connections, and information asymmetry: Evidence from banks in Gulf Cooperation Council countries. *International Journal of Managerial Finance*, 16(5), 673–698. [10.1108/IJMF-01-2020-0027](https://doi.org/10.1108/IJMF-01-2020-0027)
- Tessema, A., & Abou-El-Sood, H. (2023). Audit rotation, information asymmetry, and the role of political connections: International evidence. *Meditari Accountancy Research*, 31(5), 1352–1385. [10.1108/MEDAR-03-2021-1226](https://doi.org/10.1108/MEDAR-03-2021-1226)
- Turley, S., & Zaman, M. (2004). The corporate governance effects of audit committees. *Journal of Management and Governance*, 8(3), 305–332. <https://doi.org/10.1007/s10997-004-1110-5>
- Van Essen, M., Otten, J., & Carberry, E. J. (2015). Assessing managerial power theory: A meta-analytic approach to understanding the determinants of CEO compensation. *Journal of Management*, 41(1), 164–202. <https://doi.org/10.1177/0149206311429378>
- Vermunt, J. K., & Magidson, J. (2005). Factor analysis with categorical indicators: A comparison between traditional and latent class approaches. In A. van der Ark, M. A. Croon, & K. Sijtsma (Eds.), *New developments in categorical data analysis for the social and behavioral sciences* (pp. 41–62). Lawrence Erlbaum Associates. <https://www.researchgate.net/publication/237382875>
- Wang, A., Dou, B., Guo, X., & Hu, H. (2023). Economic policy uncertainty: Does it truly matter? Evidence from corporate fraudulent behaviors in the Chinese capital market. *Sustainability*, 15(6), 4929. <https://doi.org/10.3390/su15064929>
- Wellman, L. A. (2017). Mitigating political uncertainty. *Review of Accounting Studies*, 22(1), 217–250. <https://doi.org/10.1007/s11142-016-9380-0>
- Williams, D. (2025). The effect of potential entrants on audit market competition. *The Accounting Review*, 100(5), 375–404. <https://doi.org/10.2308/TAR-2023-0270>
- Yun, Y., & Chun, Y. (2021). Economic policy uncertainty and audit effort: Evidence from audit hours. *Managerial Auditing Journal*, 36(5), 643–662. <https://doi.org/10.1108/MAJ-08-2020-2808>
- Zhang, M., Xu, H., Tong, L., & Ye, T. (2018). International evidence on economic policy uncertainty and asymmetric adjustment of audit pricing: Big Four versus non-Big Four auditors. *Journal of Business Finance & Accounting*, 45(5–6), 728–756. <https://doi.org/10.1111/jbfa.12299>